

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей
історичної науки

**ДИПЛОМНА РОБОТА НА ЗДОБУТТЯ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на тему

«Міграційна політика Республіки Польща (2004 – 2024 рр.)»

Виконала: студентка 4 курсу,
групи ІАз-41
спеціальності 032 «Історія та археологія»

Волоцюга В. М.

Керівник: Кобильник Р.В.

Рецензент _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Міграційна політика польського уряду в 2004 – 2022 рр.....	11
РОЗДІЛ 2. Активізація міграційної політики в Республіці Польща у 2022 -2024 рр.....	28
РОЗДІЛ 3. Адаптація та зайнятість українських мігрантів у Польщі	45
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена її значенням у контексті сучасних глобальних і регіональних викликів, зокрема з огляду на ситуацію в Україні та значну присутність українських мігрантів у Польщі. Вступ Польщі до Європейського Союзу в 2004 році ознаменував початок нового етапу в її міграційній політиці, оскільки країна мала адаптувати свої підходи до регулювання міграційних потоків відповідно до стандартів ЄС. За період 2004–2024 років Польща стала важливим пунктом призначення для трудових мігрантів, зокрема з України, що було зумовлено географічною близькістю, економічними можливостями та історичними зв'язками.

Особливо актуальним це питання стало після 2014 року, коли збройний конфлікт на сході України, а згодом і повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році спричинили безпрецедентну хвилю міграції. Польща прийняла мільйони українських біженців, що поставило перед країною нові виклики у сфері гуманітарної політики, соціальної інтеграції, забезпечення житлом, працевлаштуванням і освітою. Дослідження міграційної політики Польщі в цей період дозволяє проаналізувати, як держава справлялася з цими викликами, балансує між національними інтересами, економічними потребами та міжнародними зобов'язаннями перед ЄС і світовою спільнотою.

Значна кількість українців у Польщі також вплинула на демографічну ситуацію, ринок праці та соціокультурний ландшафт країни, що робить цю тему важливою для розуміння процесів інтеграції, адаптації та потенційних соціальних напружень. У контексті сучасних глобальних трендів, таких як зростання міграційних потоків, посилення прикордонного контролю та виклики, пов'язані з гуманітарними кризами, аналіз польського досвіду має як теоретичне, так і практичне значення для розробки ефективних міграційних стратегій в інших країнах.

Об'єктом дослідження є міграційна політика Польщі.

Предметом дослідження виступає комплексний аналіз основних етапів міграційної політики польської влади, визначення державно-правових та

інституційних механізмів її регулювання та адаптацію мігрантів на території Польщі.

Метам дослідження полягає у необхідності виявити основні чинники, що формували міграційну політику Польщі у період 2004-2024 років, проаналізувати її інструменти та механізми реалізації, а також оцінити соціальні, економічні та політичні наслідки застосованих заходів.

Згідно заданої мети, авторка поставила перед собою вирішити такі дослідницькі завдання:

- проаналізувати особливості міграційної політики в Польщі рамках загальноєвропейських правових норм у 2004 – 2024 рр.
- визначити характерні зміни польської міграційної політики протягом 2022 – 2024 рр.;
- охарактеризувати становище, адаптацію та зайнятість українців, як найбільш чисельної міграції в Польщі на сучасному етапі.

Хронологічні рамки дипломної роботи охоплюють період 2004 – 2024 рр. Нижня межа визначається вступом Республіки Польща у склад Європейського Союзу, що зумовило значні міграційні рухи в країні. Верхня межа обумовлена сучасним станом міграційної ситуації в Польщі, прийняттям у 2024 р. нової стратегії міграційної політики, яка пов'язана із збільшенням числа українців, які втікають від реалій російсько-української війни.

Територіальні межі дипломної роботи визначаються територією Польщі, країн ЄС, України, та інших земель, які пов'язані з міграційною політикою Польщі.

Стан наукової розробки дослідницької проблеми. Джерела. В дипломній роботі авторка опиралася на офіційні статистичні дані польських урядових структур. Зокрема в документі Головного статистичного управління містяться відомості про кількість поляків, які виїхали з країни у 2018 -2023 рр.[7; 8], чисельність іноземних громадян на території Польщі протягом окремих років [4; 5; 6; 20; 21; 22; 23; 24; 25].

Грунтовні дані про кількість українців які перебувають під захистом польського уряду подає звіт статистичного управління «Громадяни України під тимчасовим захистом» від 20 грудня 2023 р. На значному графічному матеріалі подано детально віковий, гендерний склад українців, її розселення, зайнятість та навчання в польських закладах освіти [13].

Ще один статистичний документ показує напрями і динаміку міграції для постійного місця проживання. Він показує що на 2023 р. саме українці складають найбільшу кількість осіб, яким надається право постійно проживати в Польщі [5].

Значний пласт документів про міграційну політику Польщі містять матеріали Управління у справах іноземців. Саме на цю державну службу покладаються всі процеси прийняття, унормування, адаптації та контролю за мігрантами [3; 9; 10].

Щороку в Польщі відбувається презентація результатів ґрунтовних досліджень про міграцію населення на її території. Автор використала ці дані, щоб показати динаміку міграційних процесів в 2022-2024 рр, адаптацію іноземців у Польщі та їх зайнятість [17; 18; 19]. Так звіт травня 2024 р. презентує результати дослідження, проведеного Комітетом з досліджень міграції Польської академії наук на замовлення Міністерства внутрішніх справ у період із травня по липень 2024 року. Метою дослідження було збирання думок представників різних установ, залучених до питань міграції в Польщі, щодо поточних і потенційних рішень у сфері міграційної політики. Зокрема, дослідження мало на меті визначити сфери, в яких спостерігається згода між зацікавленими сторонами, а також ті, де є розбіжності чи навіть поляризація думок серед представників різних організацій. У рамках дослідження було проведено загальнонаціональне онлайн-опитування та 19 панельних дискусій. Загальна кількість представників різних зацікавлених сторін, які взяли участь у дослідженні, перевищила 1200 осіб. Це зумовлено практичними причинами та характером дослідження, важливим завданням якого було отримання за

відносно короткий час матеріалу, який полегшить підготовку документа «Міграційна стратегія Польщі на 2025–2030 роки» [19].

В жовтні 2024 р. Рада Міністрів Польщі прийняла нову «Міграційна стратегія Польщі на 2025–2030 рр.» [11]. Цей документ визначає найважливіші припущення та напрямки міграційної та притулкової політики нашої країни на найближчі роки. У документі зазначено напрямки дій та містяться декларації з найважливіших питань, пов'язаних з міграцією, таких як: доступ на територію Республіки Польща, національна безпека чи відносини з польською діаспорою. Стратегія містить низку постулатів та декларацій, зокрема представлення нелегальної імміграції як загрози безпеці Польщі та Європейського Союзу, вказівка на гібридний характер імміграційної кризи на польсько-білоруському кордоні та наголос на необхідності підтримки соціальної згуртованості в Польщі. Також наголошується, що чинні міжнародні правила щодо міграції та притулку не адаптовані до реалій сучасного світу. Також пропонується запровадити можливість тимчасового призупинення права на притулок [11].

Історіографія. Питання міграційної політики Польщі добре представлені в українській та польській історіографії. Найбільшої уваги дослідники приділяли трудовій міграції українців. О. Малиновська, одна з провідних дослідниць трудової міграції українців до Польщі [37; 38; 39; 40; 41; 42; 43], розглядає стрімке зростання міграційних потоків з України до Польщі, його причини та зміни у структурі мігрантів, де переважають молоді люди, кваліфіковані фахівці та вихідці з Центральної й Східної України. Вона підкреслила, що активізація міграції створює для України ризик демографічних втрат, сприяє зростанню антиукраїнських настроїв у Польщі та може ускладнювати двосторонні відносини, що вимагає пильної уваги. Масштаби й особливості сучасних міграційних потоків створюють численні виклики для обох країн. Автор дійшла висновку, що спільний контроль за посередницькими агенціями з міжнародного працевлаштування та співпраця служб зайнятості прикордонних регіонів можуть сприяти організованій і безпечній міграції, приносячи взаємну користь Україні та Польщі.

Львівська дослідниця Ю Шелеп проаналізувала проблеми польсько-українських процесів на сучасному етапі. У даній праці здійснюється розгляд проблематики трудової міграції, що включає аналіз її етнологічних факторів та потенційних наслідків для національної безпеки та розвитку України. Дослідження інтегрує теоретико-методологічні засади та емпіричні спостереження щодо зовнішньої трудової міграції, зокрема акцентуючи увагу на динаміці інтенсифікації транскордонної мобільності на українсько-польському сегменті кордону. Це явище пов'язується з географічною близькістю прикордонних спільнот та сприятливим режимом перетину кордону, імplementованим польською стороною. Констатується, що трудова міграція функціонує як системний індикатор соціо-економічної та політичної стабільності країни. Робота ідентифікує головні напрямки трудової міграції з України та пропонує шляхи співпраці з Польщею для покращення цих процесів. Підкреслюється, що ефективна міграційна політика України вимагає всебічного та системного підходу [49].

У статті Г. Щерби [50] проаналізовано ключові мотиви міграції молоді з України, зокрема на прикладі Львівської області. Автор дійшла висновку, що більшість молодих трудових мігрантів з України є заробітчанами, які потребують організаційно-правової та гуманітарної підтримки. Трудова міграція молоді має як позитивні, так і негативні наслідки, але ці два аспекти значною мірою компенсують один одного. Водночас дослідниця зазначає необхідність вдосконалення нормативно-правового механізму регулювання української діаспори, зокрема щодо забезпечення соціальних і гуманітарних прав трудових мігрантів.

А. Зубик у своїй статті [33] підкреслює активну участь українців у міжнародних трудових міграційних процесах, причому Польща є одним із основних напрямків міграції. Це зумовлено географічною близькістю, культурно-історичними зв'язками та наявністю значної української діаспори в Польщі. Автор наводить дані, які свідчать, що офіційна кількість трудових

мігрантів з України до Польщі перевищила 100 тис. осіб, а число виданих дозволів на роботу для українців зросло в 3,4 раза за останні роки.

У дослідженнях Ч. Качурець [34] розглянуто вплив міграційних процесів на формування та реалізацію зовнішньої політики України. Автор проаналізував концептуальні підходи до міграційної складової зовнішньої політики з урахуванням сучасних українських реалій, визначив передумови та внутрішні мотиви зовнішньої міграції українців, а також дослідив динаміку міжнародних міграційних потоків за участю України. Особливу увагу приділено впливу зовнішньої трудової міграції на зовнішньополітичні рішення держави. Крім того, Ч. Качурець обґрунтував потенційні загрози неконтрольованої транзитної міграції для національної безпеки України.

Стаття Д. Гусака [31] присвячена аналізу міграційної кризи, яка виникла в Польщі через повномасштабне вторгнення Росії в Україну в 2022 році. У статті йде мова про масовий приплив українських біженців до Польщі, що став одним із найбільших викликів для міграційної політики країни після початку війни. Автор досліджує масштабні міграційні потоки, зокрема відзначаючи, що Польща прийняла близько 1,6 млн українських біженців станом на липень 2023 року, що становить значну частину від загальної кількості українців, які шукали притулку в Європі.

Польський історик В. Яніцький розглядає міграційну політику крізь призму регіонального розвитку польських територій. Суб'єктом такої політики, а водночас її автором, головним актором і виконавцем є держава. У середині 2020-х років Польща переходить у стан значного відставання щодо формування традиційної міграційної політики. Щоб уникнути вигод цього відставання, варто підтримувати підтримку регіонального розвитку як одну з цілої міграційної політики. Ця політика має бути спрямована на зростання результатів розвитку капіталу — людського капіталу, — а ключовим її елементом має стати система адміністративних стимулів для іммігрантів, яка заохочувала їх до проживання в регіонах, які потребують особливої підтримки [52]

Б. Солга розглядає міграційну політику в контексті польської соціальної політики. В своїй статті визначає систему в ширшому контексті багатосекторальної соціальної політики, припускаючи, що природним контекстом, як дослідницьким, так і практичним, для питань, пов'язаних з міграційною політикою або, ширше кажучи, питаннями міграції, є соціальна політика [59].

Б. Марчук подав ґрунтовний аналіз «Міграційна стратегія Польщі на 2025–2030 роки». Накреслив зміни закладені польським урядом в реалізацію міграційної політики і перспективи впровадження нових норм [55].

Наявні джерела та література дали в достатній мірі репрезентовано показати Міграційну політику Республіки Польща у 2004 -2024 рр.

Методологічна основа дослідження визначається комплексним застосуванням різних методів: аналіз документів (закони, звіти, статистика), щоб вивчити законодавство та масштаби міграції; статистичний метод для оцінки даних про мігрантів, особливо українців, та їх вплив на економіку; порівняльний аналіз для зіставлення політики Польщі з іншими країнами ЄС чи періодами; кейс-стаді для детального розгляду програм, як-от PESEL UKR; інтерв'ю з мігрантами чи експертами для якісних даних; контент-аналіз медіа для вивчення суспільних настроїв; історичний метод для простеження змін політики; соціологічний аналіз для оцінки впливу на суспільство.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в першому комплексному дослідженні міграційної політики Польщі від 2004 р по сьогоднішній день. Авторка використала значний пласт статистичних документів, офіційних звітів та урядових програм для аналізу ситуації з мігрантами, їх адаптація до сьогоднішніх реалій. Авторка використала власні спостереження за українськими мігрантами в Польщі, виклики та проблеми, які постали перед ними.

Практичне застосування результатів мають значний потенціал для використання в наукових статтях, дипломних роботах і на наукових конференціях, сприяючи поглибленню розуміння міграційних процесів у

регіональному та європейському контексті. Вони також можуть бути застосовані в навчально-виховному процесі, допомагаючи студентам краще усвідомити сучасні міграційні виклики та їх зв'язок із ситуацією в Україні. Крім того, зібраний матеріал може слугувати основою для подальших досліджень, розширюючи аналіз міграційної політики Польщі та її впливу на двосторонні відносини, соціально-економічні процеси та інтеграцію українських мігрантів.

Структура наукового дослідження сформована відповідно до мети і завдань, побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (86 позиції) і додатків.

РОЗДІЛ 1. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПОЛЬСЬКОГО УРЯДУ В 2004 -2022 РР.

Міжнародні міграції є соціальним явищем, інтенсивність якого постійно зростає. Це зумовлено поєднанням низки факторів, зокрема наростанням нерівності між державами, яке спостерігається протягом багатьох десятиліть, легкістю та швидкістю пересування в просторі, а також поступовим відкриттям держав до прийому мігрантів. Відсоток населення світу, яке проживає за межами країни свого народження — одна з найпростіших і найпоширеніших мір міграції — постійно зростає і на початку цього десятиліття перевищив 3,6%

На сучасному етапі міграційні процеси в Європі є складним явищем, що формується під впливом економічних, соціальних, політичних, демографічних і безпекових факторів. Основними типами міграції є зовнішня міграція, яка включає приплив мігрантів з країн Африки, Близького Сходу, Азії та Східної Європи до країн ЄС через конфлікти, війни (зокрема в Сирії, Афганістані, Україні після 2022 року), економічну нерівність, пошук кращих умов життя та кліматичні зміни, що змушують людей залишати регіони з екологічними проблемами. Внутрішня міграція в межах ЄС передбачає переміщення громадян з економічно менш розвинених країн Східної Європи до багатших держав Західної Європи, таких як Німеччина, Франція чи країни Скандинавії, завдяки свободі пересування в Шенгенській зоні [37, с.34].

Також існує транзитна міграція, коли Європа слугує проміжним пунктом для мігрантів, які прямують через Балкани чи Середземномор'я. Економічні причини міграції пов'язані з пошуком роботи, вищими зарплатами та кращими соціальними гарантіями, тоді як політичні та безпекові фактори змушують людей тікати від воєн, переслідувань і нестабільності. Демографічний аспект відіграє важливу роль, адже старіння населення Європи створює потребу в молодій робочій силі, яку частково компенсують мігранти. Крім того, зростає кількість «кліматичних біженців», які залишають регіони через екологічні катастрофи. Ці процеси викликають як позитивні наслідки, зокрема поповнення

робочої сили та культурне збагачення, так і виклики, пов'язані з інтеграцією, соціальною напругою та політичними дебатами щодо міграційної політики [35].

Еволюція глобалізаційних процесів та демократизація суспільного устрою створили сприятливі умови для розширення можливостей міжнародної мобільності населення, що, у свою чергу, призвело до інтенсифікації міграційних потоків. У контексті глобалізації, міграція набула статусу однієї з визначальних ознак XX–XXI століття. Організація Об'єднаних Націй констатує, що міграція є неминучим елементом та потенційно сприятливим чинником для сучасних суспільств у будь-якому регіоні світу.

Багато держав, піклуючись про свій соціально-економічний розвиток, проводять політику управління простором, яку зазвичай називають політикою регіонального розвитку. Її численні різновиди можна звести до двох основних моделей: поляризаційної або дифузійної, або ж гібриду, що використовує елементи обох. Традиційними інструментами підтримки регіонального розвитку, спрямованими переважно на периферійні регіони, є, зокрема, система фінансових стимулів для інвесторів, покращення транспортної доступності, заходи для підвищення рівня життя та інвестиції в розвиток людського капіталу [41, с. 8].

Однією з головних цілей міграційної політики держави є формування ринків праці, зокрема заповнення дефіциту робочої сили в певних їх сегментах. Таку політику в другій половині XX століття проводили, зокрема, Німеччина, Австрія, Швейцарія, Нідерланди та Бельгія, різними способами намагаючись залучити іноземців до національних ринків праці [57, с. 9].

Другою ключовою метою міграційної політики держави є пом'якшення негативних наслідків старіння суспільств. Цей процес, що спостерігається в розвинених країнах уже понад півстоліття, сьогодні охоплює більшість країн світу. У Європі вже понад десятиліття немає жодної країни, де загальний коефіцієнт народжуваності жінок досягав би рівня простої заміни поколінь. Зниженню народжуваності та природного приросту супроводжують прискорені процеси старіння суспільств, що в довгостроковій перспективі загрожує їх

стабільному економічному розвитку та викликає обґрунтовані побоювання щодо ефективності систем соціального забезпечення [57, s. 10].

Третьою ключовою метою міграційних політик держав є підготовка до зовнішніх політичних криз, які можуть призвести до міграцій біженського характеру. Через зазвичай масовий масштаб таких явищ і їхню непередбачуваність ці дії часто мають тимчасовий характер. Водночас їхня специфіка залежить від загальних цілей міграційної політики конкретної держави. Згідно зі звітами Верховного комісара ООН у справах біженців, особи, які тікають із країн, охоплених війною, і прагнуть отримати статус біженця відповідно до Женевської конвенції, отримують дуже різний рівень захисту в різних країнах [57, s. 11].

За останнє десятиліття Польща опинилася в переломному моменті своєї історії як щодо напрямів і масштабів міграційних потоків, так і щодо змін у віковій структурі населення. З одного боку, в новітній історії Польщі (від 1918 року) типовим було негативне міграційне сальдо (більше людей виїжджало з країни, ніж приїжджало), що пояснювалося меншою привабливістю Польщі порівняно з типовими країнами призначення мігрантів. З іншого боку, демографічна динаміка, що зберігалася до 1990-х років завдяки коефіцієнту народжуваності вище рівня заміщення поколінь, забезпечувала чисельніші молодші покоління порівняно з поколіннями їхніх батьків. Досягнувши так званого мобільного віку і вступаючи на ринок праці, частина молоді обирала еміграцію, прагнучи покращити своє життя або через політичні причини. Саме тут проявляється друга велика зміна останнього десятиліття — початок тривалого процесу старіння населення Польщі [19].

Зниження коефіцієнта народжуваності нижче рівня заміщення поколінь, яке триває вже понад 30 років, тобто протягом часу, коли виростає одне покоління, призвело до зменшення частки осіб мобільного віку в населенні. Це впливає на ринок праці, а також на зменшення групи молоді, яка розглядала еміграцію. З одного боку, це зупинило популярну на початку століття трудову еміграцію молоді, з іншого — спричинило різкий відхід від “ринку праці”, де

умови диктували роботодавці. На початку XXI століття покоління демографічного буму увійшло на ринок праці й зіткнулося з вибором: шукати можливості на ринку з безробіттям понад 20% чи емігрувати. За останнє десятиліття ситуація кардинально змінилася. На ринок праці входять дедалі менш численні покоління молодих поляків, а за рекордно низького рівня безробіття (5%) роботодавці, які прагнуть розвивати свої компанії, шукають працівників серед дедалі більшої кількості іммігрантів, що перебувають у Польщі, або напряду наймають працівників за кордоном [59, s. 135].

Початок 1990-х років характеризувався, зокрема, припливом громадян колишнього СРСР і В'єтнаму, а також громадян Румунії ромського походження. У цей період почали формуватися іммігрантські спільноти, серед яких вірменська, в'єтнамська, українська та білоруська наразі є найчисельнішими. У 1990 році також відбувся приплив біженців. Частина з них була повернута зі Швеції, яка визнала Польщу безпечною країною, здатною надати їм належний захист. Інші, будучи громадянами колишнього СРСР, шукали притулку від наслідків дедалі численніших етнічних і національних конфліктів. Нарешті, варто зазначити, що через геополітичне розташування наша країна стала важливим пунктом на маршрутах переправлення нелегальних мігрантів і осіб, які намагалися дістатися до Західної Європи, розглядаючи Польщу як транзитну країну [59, s.136].

Міграційна політика ґрунтувалася на правових актах, які регулювали ситуацію іноземців, яких у більшості випадків можна ототожнювати з іммігрантами. До найстаріших належить Конституція 1952 року, яка в статті 75 містила положення про надання притулку громадянам інших держав. Попередній Закон про іноземців 1963 року в статті 13 передбачав можливість отримання іноземцем картки постійного проживання, тобто фактичного дозволу на проживання. У 1991 році Польща ратифікувала Женевську конвенцію про статус біженців, яка зобов'язує країни-підписанти надавати захист кожному, хто «через обґрунтований страх переслідувань ... перебуває за межами країни, громадянином якої він є» [51, s. 12].

Проте вже на цьому етапі стало очевидним, що необхідно вести більш скоординовану політику та діяльність у сфері міграції, зокрема в міжнародному вимірі, а також адаптувати внутрішні рішення до процесів, що відбувалися в Європейському Союзі. Це впливало, зокрема, зі статті 68 Європейської угоди 1991 року, згідно з якою Польща зобов'язалася докласти всіх зусиль для забезпечення відповідності її майбутнього законодавства законодавству Європейського співтовариства [57, s. 12].

Усвідомлення цих потреб започаткувало наступний етап розвитку міграційної ситуації в Польщі, в якому дедалі більшу роль почав відігравати Європейський Союз. Польща розпочала переговори про вступ у 1998 році відповідно до рішення Ради Європи від грудня 1997 року

Необхідність прискорення процесу прийняття правового доробку Спільноти стала основою для ухвалення в червні 1997 року закону про іноземців, який скасував положення попереднього, багаторазово зміненого закону 1963 року. Новий нормативний акт запровадив багато рішень, запозичених із правового доробку ЄС у сфері міграції. Також було введено низку виконавчих норм, які обмежили попередню практику застосування неоднозначних інтерпретацій законодавчих норм. Крім того, у 1997 році нова Конституція Республіки Польща гарантувала іноземцям право подавати заяву на отримання статусу біженця в Польщі, зберігаючи при цьому традиційну для польських конституцій інституцію притулку [57, s. 13].

Усі ці дії дедалі більше вимагали координації, а їхня реалізація — сучасніших форм управління. З цих причин у 2001 році було створено Управління у справах репатріації та іноземців, яке обслуговувало голову цього управління, що є центральним органом державної адміністрації з широкими повноваженнями у сфері міграції, притулку та громадянства.

Зрештою, процес адаптації польського права до доробку ЄС у сфері міграції та притулку завершився ухваленням двох нових законів від 13 червня 2003 року: про іноземців та про надання іноземцям захисту на території Республіки Польща. В окремому правовому акті також було врегульовано

правила в'їзду та перебування в Польщі громадян держав-членів Європейського Союзу та членів їхніх сімей (закон від 27 липня 2002 року, який згодом був замінений законом від 14 липня 2006 року) [56, s. 28].

З моменту вступу Польщі до Європейського Союзу 1 травня 2004 року міграційна ситуація в країні кардинально змінилася. Завдяки принципу вільного переміщення осіб у межах ЄС посилювалися заробіткові міграції поляків до країн, які відчували нестачу робочої сили, зокрема до Великої Британії та Ірландії.

Міграції поляків після 1 травня 2004 року характеризувалися не лише великим масштабом (за оцінками GUS, у рекордному 2007 році за межами країни тимчасово перебувало близько 2,3 мільйона постійних мешканців Польщі), але й вражаючою динамікою (понад двократне зростання кількості мігрантів лише за 4 роки), а також значно більшою, ніж у попередніх хвилях міграції, часткою осіб із відносно високою кваліфікацією [84].

Масові міграції після вступу до ЄС створили абсолютно нові виклики для польської міграційної політики. По-перше, масштаб цього явища зумовив необхідність додаткових заходів для захисту інтересів польських громадян, які перебувають за кордоном. По-друге, специфіка останньої хвилі міграції — переважно тимчасова мобільність, міграція молодих людей із гнучкими, невизначеними планами та міграційними стратегіями — зробила особливо важливим питання підтримки поворотної міграції. По-третє, міграції поляків після вступу до ЄС створили простір для змін на польському ринку праці, що породило попит на працю іноземців [57, s. 25].

Особливо характерним елементом міграційної політики Польщі після 1989 року є заходи, спрямовані на громадян Другої Речі Посполитої, які після закінчення Другої світової війни опинилися на території Радянського Союзу, або їхніх нащадків. Питання репатріації регулярно порушувалося в міграційних дебатах під час трансформації, але незалежно від оцінок чисельності цієї групи та запроваджених регуляцій (або через їхній характер), масштаб «повернень» до Польщі виявився дуже незначним. До кінця 2011 року в рамках репатріації в Польщі оселилося 5215 осіб [56, s. 22].

В 2007 році польський уряд прийняв закон про Карту поляка, який стосувався в першу чергу громадян колишніх держав-членів СРСР, а також визначав зусилля державних органів, спрямовані на зміцнення позицій Полонії та покращення її становища в країнах проживання.

Внаслідок зростання масштабів заробіткової еміграції, а також потужного економічного зростання її країни після вступу до ЄС і зниження рівня безробіття, дедалі частіше роботодавці почали порушувати проблему нестачі робочої сили, особливо в таких галузях, як сільське господарство чи будівництво. Це, зокрема, призвело до початку дискусії про ширше відкриття польського ринку праці для іноземців і необхідність змін у політиці в цій сфері [44].

З огляду на це, Міністерство праці та соціальної політики в період із 2006 по 2011 роки запровадило низку положень, які дозволяють іноземцям брати на себе сезонну зайнятість у Польщі без необхідності отримання дозволу на роботу. Ці положення спочатку стосувалися громадян країн, що межують із Польщею: Білорусі, Росії та України, а згодом — громадян Молдови та Грузії (в рамках партнерства для мобільності). Результатом запровадження цих положень стало відкриття важливого каналу припливу заробіткових мігрантів у рамках легальної циркулярної міграції [17].

Незалежно від цього нового явища, слід констатувати, що масштаби міграції до Польщі залишаються незначними, якщо не маргінальними. Дані Загального перепису населення, проведеного в 2011 році, показали, що в Польщі постійно перебувало близько 63 тисяч іноземців, що становило лише приблизно 0,2% постійних мешканців Польщі. Аналогічні висновки випливають із аналізу інших даних — реєстрові дані вказують, що між 1990 і 2010 роками до Польщі прибуло (і зареєструвалося) трохи більше 130 тисяч іммігрантів [19].

Зростання інтересу до перебування в Польщі з боку іноземців стало помітним лише з 2008 року. Так, станом на 31 грудня 2011 року 100 298 іноземців мали дійсні посвідки на проживання (на 3218 більше, ніж у 2010 році,

і на 7724 більше, ніж у 2009 році), з яких найбільше, аж 30%, було видано громадянам України. У 2011 році дозвіл на працевлаштування в Польщі отримали 40 808 іноземців, що на 3687 осіб більше, ніж у 2010 році. Кількість зареєстрованих заяв роботодавців про намір працевлаштувати громадян країн, охоплених спрощеною системою, у 2011 році склала 259 777 (у 2010 році — 180 073). Крім того, було видано 209 577 віз із метою працевлаштування, з яких понад 93% отримали громадяни України, Білорусі та Росії [7].

У 2011 році в Польщі заявки на надання статусу біженця подали 6887 осіб, тоді як у 2010 році ця кількість становила 6534 особи (зростання трохи більше ніж на 5% порівняно з 2010 роком, але це все ще значно менше, ніж у окремі роки в період 2007–2009). Слід підкреслити, що країни призначення або транзиту міграції майже не мають впливу на масштаби припливу іноземців, які шукають захисту [7].

У 2012 році Рада Міністрів прийняла документ «Міграційна політика Польщі, поточний стан і пропоновані дії», метою якого було запропонувати комплексну міграційну політику для Польщі. Його автори зазначають, що в Польщі буде необхідно заповнювати дефіцит на ринку праці імміграційною робочою силою, хоча вони справедливо розглядають роль імміграції як допоміжну, навіть за її потенційно масового характеру [18].

. Остання зміна відбулася в 2014 році, коли набув чинності новий закон про іноземців від грудня 2013 року [27]. Цей закон запровадив численні спрощення для іноземців, наприклад, подовження максимального терміну, на який може бути виданий дозвіл на тимчасове перебування, з 2 до 3 років. Заяву на дозвіл на тимчасове перебування можна подати під час легального перебування в Польщі в зручний для іноземця момент, але не пізніше останнього дня легального перебування. Подання заяви в цей термін дозволяє продовжити цей статус. Закон також дозволяє іноземним випускникам польських вишів залишатися в Польщі після закінчення навчання для пошуку роботи [27].

Внаслідок цього відбулися значні зміни у формуванні міграційної політики Польщі, але водночас ця політика — як у період безпосередньо перед вступом Польщі до Європейського Союзу, так і впродовж тривалого часу після вступу — була переважно реактивною, значною мірою базуючись на прийнятті комплексу правових норм ЄС та виконанні зобов'язань, що впливають із прикордонного розташування Польщі в межах ЄС.

З інституційної точки зору слід звернути увагу на провідну роль двох міністерств: Міністерства закордонних справ та Міністерства праці та соціальної політики/ Перше відповідає за дії, спрямовані на підтримку поляків і осіб польського походження, які перебувають за кордоном (так звана полонійна політика), а друге — за ініціативи, спрямовані на польських працівників, які працевлаштовуються за кордоном, та політику щодо міграції повернення. Ці дії реалізуються переважно через моніторинг та активну інформаційну політику. Важливу роль у підтримці зв'язків із країною для поляків і осіб польського походження, які проживають за кордоном, відіграє Сенат Республіки Польща. Координацію дій у сфері широко розумної міграційної політики здійснює Міністерство внутрішніх справ [51, s. 14].

Хоча цей документ міг стати основою для цільової міграційної стратегії в Польщі, у 2016 році він був скасований тодішнім урядом. Причини цього можна шукати як у способі сприйняття та оцінки міжнародної міграції як такої цим урядом, так і в певному дефіциті запропонованих у згаданому документі правових і адміністративних інструментів для управління міграціями, який виявився після загальноєвропейської міграційної кризи 2015 року. У прийнятій у 2017 році Стратегії відповідального розвитку до 2020 року визнано потребу в управлінні потоками людського капіталу, а розробку міграційної політики Польщі визнано проектом стратегічного значення. Однак він не увійшов до розділу, присвяченого питанням соціально-економічного розвитку держави, а до розділу безпеки, під назвою «Посилення захисту кордонів і контролю міграції» [57, s. 33]. Це чітко вказує на те, що міграція все ще розглядається

переважно як проблема, а не як інструмент для вирішення проблем і підтримки економічного розвитку.

Наступний робочий документ — «Міграційна політика Польщі. Проект від 10 червня 2019 року» — містив низку положень, що вказують на потребу використання робочої сили іммігрантів на польському ринку праці та забезпечення безпеки кордонів і громадського простору, зокрема шляхом створення політики інтеграції іноземців. Його вельми дискусійні припущення зазнали широкої критики з боку наукових кіл і гострої суспільної критики, що призвело до тимчасового відходу уряду від розробки міграційної політики держави. Через рік з'явилася «Міграційна політика Польщі — діагноз вихідного стану» (2020 р.), яка стала офіційною основою для підготовки належної, цільової програми міграційної політики держави. На основі її припущень було підготовлено наступний документ під назвою «Міграційна політика Польщі — напрями дій» (2021 р.), який вперше мав мати виконавчий характер, але після підготовки був відкликаний. Це реалізацією моделі «сміттьєвого кошика», що вказує на уявність і хаотичність дій органів, які приймають рішення [52].

Вступ Польщі до Європейського Союзу в травні 2004 року відкрив можливості для виїзду та легального працевлаштування у Великій Британії, Ірландії та Швеції. У наступні роки обмеження доступу до ринків праці поступово знімали інші країни ЄС, і польські громадяни могли без значних перешкод подорожувати територією Спільноти. У поєднанні з безробіттям у Польщі, що сягало 20%, та вступом на ринок праці випускників вищих навчальних закладів із найчисельніших поколінь демографічного буму, народжених на початку 1980-х, це спричинило масову трудову еміграцію. За оцінками Головного статистичного управління Польщі (GUS), які базуються на дзеркальних даних з інших країн ЄС, між 2004 і 2007 роками кількість поляків, які перебували на еміграції, зросла майже на 1,5 млн. Спочатку еміграція після вступу Польщі до ЄС мала циркулярний характер — переважали короткострокові перебування за кордоном із поверненням до Польщі, а

головними причинами виїздів були значні відмінності в зарплатах, хоча спочатку також проблеми з пошуком роботи в Польщі. З часом значна частина емігрантів осідала в країнах призначення на довший період, створюючи сім'ї тощо. Перевіркою міграційних планів поляків став економічно-фінансовий криза 2008–2010 років. У цей період ситуація на польському ринку праці виявилася кращою, ніж у більшості країн ЄС, що тимчасово зупинило еміграцію та спонукало частину людей повернутися до Польщі. У наступні роки до 2017 року кількість польських громадян за кордоном знову систематично зростала, але ще важливішим явищем стала поступова краща інтеграція польських іммігрантів на ринках праці країн ЄС. Відразу після вступу Польщі до ЄС польські емігранти часто не використовували своїх кваліфікацій на робочих місцях. З часом ситуація змінювалася, поступово призводячи до осідання в країнах призначення [17].

У 2014 -2022 рр. відбулося зростанням припливу іммігрантів з України, а згодом і з Білорусі. Цей процес став можливим завдяки дедалі нижчому рівню безробіття в Польщі та зростанню зарплат порівняно з іншими країнами ЄС. В останні роки цієї декади Польща стала дедалі частішим місцем роботи для трудових іммігрантів із більш екзотичних країн, що пояснюється не лише покращенням економічних показників, а й рекрутинговими діями польських роботодавців, які зробили легальну роботу в Польщі, навіть на основі короткострокових дозволів, привабливою [14; 16].

Короткостроковим міграційним потокам не завадила навіть пандемія COVID-19, пов'язана з численними адміністративними обмеженнями: закриттям кордонів, карантинними періодами та блокуванням чи обмеженням діяльності в секторах послуг (готельний і ресторанний бізнес), де часто працювали іммігранти. Друга хвиля еміграції була пов'язана з припливом військових біженців після початку повномасштабної війни в Україні в лютому 2022 року, яка триває й досі. Аналізуючи приплив трудових іммігрантів до Польщі, варто задуматися, як сталося, що за десятиліття Польща з країни з найвищим рівнем безробіття в ЄС і масовою еміграцією перетворилася на

країну з одним із найнижчих рівнів безробіття в ЄС — навіть попри масову імміграцію, і водночас змогла створити робочі місця для сотень тисяч біженців з України в перший рік війни. І це попри те, що більшість із них становили жінки з дітьми, які погано володіли польською мовою. Однією з причин цього могла бути зміна структури попиту на робочу силу в Польщі в бік зростання попиту на осіб із середньою та професійною освітою. Така трансформація призвела до швидкого зниження рівня безробіття нижче 10% у першій декаді XXI століття, а в другій декаді ця змінена структура попиту стала привабливою для іммігрантів із-за кордону [57, s. 25].

Іншим важливим фактором є скорочення чисельності осіб працездатного віку з 2012 року через демографічні зміни, описані раніше. У період 2012–2022 років чисельність населення віком 15–64 роки зменшилася на 2,4 млн. Хоча завдяки зростанню професійної активності польських громадян пропозиція робочої сили з їхнього боку скоротилася лише на 0,8 млн осіб, це все одно створило дефіцит на ринку праці, який був більш ніж компенсований припливом іммігрантів. Варто також зазначити, що нестача робочих рук у польській економіці особливо стосувалася молоді, що створювало можливості для іммігрантів, які могли заміщати на ринку праці осіб, зазвичай зайнятих на сезонних, менш стабільних роботах, що вимагають гнучкості та мають відносно нижчі зарплати. Причиною цього процесу є стабільно низький коефіцієнт народжуваності, нижчий за рівень заміщення поколінь, який у XXI столітті становить приблизно 1,3 (середній показник за весь період). Це означає, що покоління дітей, які входять на ринок праці, на третину менш чисельні за покоління їхніх батьків. Водночас у пенсійний вік вступають покоління, народжені після Другої світової війни, зокрема з періодів демографічного буму [17].

До 2014 року Польща переважно була країною, з якої виїжджали, а не куди приїжджали. Значний відтік населення до Західної Європи призвів до негативного сальдо міграції. При цьому імміграція була вкрай обмеженою: більшість іноземців прибували з країн колишнього СРСР, зокрема з України,

зосереджувалися у великих містах, часто мали тимчасовий або циклічний характер і працювали як трудові мігранти. Статистичні дані підтверджували мінімальну кількість іммігрантів у населенні країни.

Ситуація кардинально змінилася після 2014 року, коли початок війни на сході України спровокував масовий наплив мігрантів. За короткий час Польща стала лідером у Європі за кількістю виданих посвідок на проживання та світовим лідером з прийому сезонних робітників. Чисельність іммігрантів стрімко зросла, досягнувши понад 2 мільйонів осіб до 2019 року, більшість з яких становили громадяни України [58, s. 535].

Цей безпрецедентний міграційний потік був зумовлений поєднанням кількох ключових факторів: «відштовхуючими» факторами з України (війна та пов'язані з нею соціально-економічні проблеми, що створили потужний міграційний потенціал, спрямований до географічно близької Польщі); «притягуючими» факторами з Польщі (динамічне економічне зростання країни та зростаючий попит на робочу силу, що зробило її привабливою для трудових мігрантів); та інституційним фактором (започаткована у 2006 році «спрощена процедура» доступу до польського ринку праці для громадян окремих країн, що дозволяла українцям швидко та легко працевлаштуватися без формального дозволу). Ця ліберальна політика, яка стала однією з найпростіших в ЄС, сприяла розвитку цілої індустрії посередництва, що ефективно з'єднувала українських працівників з польськими роботодавцями [59, s. 137].

Декілька ключових особливостей міграції з України до Польщі у 2014-2021 роках значно впливають на поточну ситуацію з воєнними біженцями. По-перше, завдяки масовому притоку попередніх років, до 24 лютого 2022 року в Польщі вже проживало близько 1,35 мільйона українців (за даними Центрального статистичного офісу Польщі). Ця група була переважно чоловічою та професійно активною, становлячи понад 95% від загальної кількості. Важливо, що відбулася своєрідна «українізація» імміграційного поля Польщі: українці домінували у всіх міграційних потоках, отримуючи 71% дозволів на роботу, 88% декларацій роботодавців та 98% дозволів на сезонну

роботу у 2018-2021 роках. По-друге, імміграція стала більш рівномірно розподіленою по всій країні, з кількома основними центрами концентрації навколо найбільших агломерацій, на відміну від періоду до 2014 року. По-третє, специфічні форми міграції, зокрема тимчасова та циркулярна мобільність, створили добре розвинені транспортні зв'язки між Україною та Польщею. Крім того, така масштабна міграція стала можливою не лише завдяки участі офіційних та неофіційних суб'єктів з найму, а й через добре розвинені міграційні мережі [8].

Хоча більшість імміграції до Польщі має заробітковий характер, останнім часом дедалі частішими стають освітні міграції. У період із 2007 по 2012 рік кількість громадян країн, що не входять до ЄС, які навчалися в Польщі, майже подвоїлася — з приблизно 8 тис. у 2007/2008 навчальному році до майже 14 тис. у 2011/2012 [53]. Однією з причин цього є вступ у студентський вік поколінь демографічного спаду та поступове зменшення кількості польських студентів, що стимулює виші до залучення іноземних студентів до своєї освітньої пропозиції.

Примітно, що цей масовий наплив іммігрантів відбувався переважно без послідовної та чітко сформульованої державної міграційної політики. Хоча дослідження «Міграційна політика Польщі – сучасний стан і запропоновані дії» було затверджене урядом у 2012 році, його скасували через три роки після зміни правлячої коаліції, і досі не замінили новим документом. Відтоді міграційна політика Польщі залишалася розпорошеною, зосереджуючись виключно на лібералізації доступу до ринку праці та ігноруючи інші важливі аспекти. Її проявом були часто дискреційні рішення окремих інституцій (Прикордонної служби, міністерств), які рідко координувалися чи підпорядковувалися довгостроковій стратегії. Більше того, Польща практично не впроваджувала значної інтеграційної політики широкого спектра. Окремі аспекти стосувалися лише мігрантів, які прибували з гуманітарних причин, але їхня роль у загальних міграційних процесах була маргінальною. Фактично, це означає, що Польща не створила централізованих механізмів для підтримки

інтеграції іммігрантів у державні інституції, залишаючи це завдання на рівні "знизу" – місцевим органам самоврядування чи неурядовим організаціям [34, с. 124].

Значний масштаб еміграції та зростаюче значення припливу іноземців спричиняють те, що на рівні місцевого самоврядування вже сьогодні відчувається потреба у створенні регіональної міграційної політики або принаймні чіткому виокремленні в регіональній політиці сфери, безпосередньо пов'язаної із закордонними міграціями. Понад 80% представників місцевих влад Опольського воєводства — важливого в масштабах країни міграційного регіону — визнають доцільність створення інституціоналізованої системи, спрямованої на вирішення питань, пов'язаних із закордонними міграціями. Ще більш однозначними є результати, отримані на регіональному рівні (серед представників регіональних влад). Виявилося, що в майже всіх воєводствах (тобто в 15) визнано доцільним створення мережі співпраці певних інституцій та координацію їхньої роботи в рамках завдань, пов'язаних із закордонними міграціями [41, с. 8].

Думка місцевих влад щодо створення регіональної міграційної політики також є досить однозначною. Майже 70% представників місцевих влад Опольського воєводства вважають за доцільне формулювання міграційної політики та надання їй принципів, подібних до тих, що на регіональному рівні формують політику соціальної допомоги, ринку праці, освіти тощо. Результати, отримані на регіональному рівні, також не залишають сумнівів. У 13 воєводствах висловлено доцільність створення регіональної міграційної політики [17].

Це означає, що для створення інституціоналізованої мережі співпраці можна спиратися на вже існуючі інституції ринку праці, соціальної допомоги, освіти, місцевого та державного самоврядування, неурядові організації тощо. Натомість створення регіональної міграційної політики вимагало б формулювання конкретних принципів, особливо правових і фінансових, а

також створення додаткових суб'єктів, які виконуватимуть певні завдання в сфері

Міграційні процеси тісно пов'язані з соціальною політикою та економічною ситуацією в країні. Серед факторів, які спричиняють заробіткову еміграцію в Польщі після 2004 року, ключове значення має маргінальна роль соціальної політики [42, с. 39–40]. Найважливішим фактором, що спонукає до еміграції, є дефіцит «гідної роботи», низький рівень заробітної плати, поширення тимчасової роботи [54, s.49].

Договори на певний термін сьогодні є динамічно розвиваючою нестандартною формою зайнятості в усіх секторах економіки. За оцінками GUS, близько 28% працівників мають тимчасові форми зайнятості, що майже вдвічі перевищує середній показник для країн ЄС-15 і в кілька разів більше, ніж у більшості нових членів ЄС. Молоді поляки сприймають тимчасову роботу через призму відсутності стабільності та почуття безпеки, проблем із отриманням кредиту, браку шансів на професійне просування та загрози маргіналізації. В умовах Польщі працівники тимчасової зайнятості мають нижчий статус, працюють у галузях із гіршими умовами праці та отримують нижчі доходи. Нестандартні форми зайнятості знижують статус працівника на ринку праці, обмежуючи можливості знайти постійну роботу та перейти з вторинного до первинного сегмента ринку праці. У результаті дедалі поширеніше в Польщі субстандартне працевлаштування може збільшувати групу «бідних працюючих» і дуалізувати ринок праці [53]

В таких умовах поляки виїжджали за межі країни в пошуках більш оплачуваної роботи. За оцінками, у 2018-2019 роках кількість поляків, які тимчасово (12 місяців і довше) перебували за кордоном, становила трохи більше ніж 1,6 мільйона, після чого відбулося її зменшення, і у 2020-2022 роках вона становила близько 1,5 мільйона. Варто підкреслити, що європейські країни є найчастішим (близько 94,3%) вибором країни проживання для довгострокових тимчасових іммігрантів з Польщі [8].

У 2018-2019 роках кількість постійних мешканців Польщі, які перебували у Великій Британії щонайменше 12 місяців, становила 550 тисяч. На кінець 2020 року (після виходу Великої Британії зі структур Європейського Союзу) було зафіксовано найбільше зниження цієї величини – майже на 100 тисяч – до рівня 450 тисяч. З цього моменту ця кількість підтримується на приблизно однаковому рівні [7].

У структурі української трудової міграції спостерігаються регіональні відмінності. Традиційно, західний регіон України (Закарпатська, Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська області) є найбільш активним у зовнішній трудовій міграції, формуючи 57,4% від загальної кількості трудових мігрантів. З цих областей на заробітках за кордоном перебуває 12,9% працездатного населення. Це пояснюється їхнім географічним розташуванням поруч з кількома європейськими країнами, а також високим ступенем насичення регіонального ринку праці. Крім того, ці області мають найтісніші історичні зв'язки з Польщею, оскільки до Другої світової війни входили до складу Польської держави. Західні регіони також характеризуються надлишком робочої сили, недостатньо розвиненим промисловим виробництвом та високим рівнем безробіття, що стимулює міграцію [49, с.180].

Натомість, жителі північного регіону найменш залучені до міграційних процесів, становлячи лише 5,7% серед трудових мігрантів, або ж 1,7% працездатного населення цих областей[49, с. 181].

Таким чином, міграційна політика Польщі в період з 2004 по 2022 роки зазнала значних трансформацій, зумовлених вступом країни до Європейського Союзу, геополітичними змінами та зростанням міграційних потоків, зокрема з України. Після 2004 року Польща адаптувала своє законодавство до стандартів ЄС, спрощуючи доступ до ринку праці для іноземців і вдосконалюючи механізми прикордонного контролю. Значний приплив українських трудових мігрантів, особливо після 2014 року через конфлікт на сході України, сприяв формуванню гнучкіших міграційних процедур, таких як спрощена система видачі дозволів на роботу. Аналіз показує, що міграційна політика Польщі в

цей період була спрямована на балансування економічних потреб, гуманітарних зобов'язань і соціальної стабільності.

РОЗДІЛ 2. АКТИВІЗАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ВРЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА У 2022 -2024 РР.

Агресія Російської Федерації проти України у 2022 році кардинально змінила міграційну ситуацію, поставивши перед Республікою Польща нові виклики, пов'язані з прибуттям кількох мільйонів військових біженців. Переважна більшість цих осіб не мала попереднього досвіду перебування в Польщі, не розглядала трудову міграцію як мету та сприймала перебування в Польщі як тимчасовий захід захисту власного життя та безпеки близьких.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року спровокувало найбільшу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни, за оцінками УВКБ ООН, вона охопила 6,8 мільйона осіб. За даними Прикордонної служби Польщі, з 24 лютого до середини травня 2022 року зафіксовано 3,5 мільйона перетинів кордону в бік Польщі та 1,5 мільйона — в бік України (ці цифри включають усі перетини, без розрізнення громадянства чи повторних перетинів одними й тими ж особами) [70].

На початковому етапі війни, протягом перших 2-3 тижнів, спостерігалось вражаюче зростання масштабів прикордонного руху, що потім стабілізувався. З початку травня 2022 року відзначено позитивне сальдо перетинів кордону в бік

України. Висока динаміка як прибуття, так і від'їзду свідчить про реалії війни та вказує на високу мобільність населення, зацікавленого в поверненні додому за першої ж можливості. Крім того, існує позитивна, хоча й слабка, кореляція між динамікою в'їздів до Польщі та виїздів з неї.

Такий характер мобільності дещо нагадує довоєнну міграційну реальність між Україною та Польщею, яка характеризувалася значною кількістю тимчасових та циркулярних мігрантів. Незважаючи на брак повних даних для оцінки цього явища, є багато ознак того, що деякі економічні мігранти продовжують свої подорожі, незважаючи на війну. 3 травня 2022 року, після періоду дуже високої динаміки напливу, зростає важливість виїздів з Польщі в Україну. Однак, через загальну невизначеність щодо подальшого розвитку ситуації в Україні, як у військовому, так і в економічному плані, вкрай важко передбачити, чи перетвориться нинішня короткострокова міграція на стале проживання [19].

Просте порівняння кількості перетинів кордону з лютого до кінця квітня 2022 року показує чистий баланс приблизно у 2,2 мільйона осіб, які прибули до Польщі. Ця цифра також включає близько 60-80 тисяч українців, які до початку війни проживали в Польщі, але повернулися в Україну, щоб приєднатися до війська або територіальної оборони. Однак це не означає, що на кінець квітня 2022 року всі ці люди залишилися в Польщі [16].

Значна частина воєнних біженців використовувала Польщу як транзитну країну, прямуючи далі до інших держав Європейського Союзу, а також, хоч і значно меншою мірою, до Канади, США чи Ізраїлю. За наявними даними реєстрів країн-реципієнтів, кількість таких осіб оцінюється приблизно у 800 тисяч.

Водночас, до Польщі також прибували воєнні біженці з України, які після короткого перебування в інших країнах (переважно ЄС) вирішили переїхати до Польщі. Їх вибір пояснюється культурною та мовною близькістю, а також прагненням залишатися якомога ближче до українського кордону. Їхню кількість можна оцінити приблизно у 70-80 тисяч осіб [35].

Таким чином, за підсумками цих розрахунків, кількість воєнних біженців, які перебували в Польщі на кінець квітня 2022 року, оцінюється у 1,4-1,55 мільйона осіб. Ця остання оцінка використовується для побудови сценаріїв розвитку ситуації та була підтверджена Державним секретарем Міністерства внутрішніх справ Польщі Павлом Шефернакером 31 травня 2022 року [7].

Цей безпрецедентний наплив українських біженців мав ключову особливість: на осіб, що перетинають кордон України з країнами ЄС та Молдовою, поширюється дія Директиви про тимчасовий захист. Цей документ вперше в історії ЄС був застосований на практиці, надаючи українським воєнним біженцям широкі права, що роблять їхній статус подібним до статусу громадян ЄС у частині вільного пересування. Завдяки цьому можливе добровільне та спонтанне переміщення біженців між державами-членами ЄС та ЄЕЗ [19].

2 березня 2022 року Європейський Союз запропонував активувати Директиву про тимчасовий захист, щоб оперативно та ефективно допомагати людям, які тікають від війни. Ця Директива надає українським біженцям тимчасовий захист в ЄС, дозволяючи їм проживати, навчатися та працювати на території країн-членів [30].

Як зазначила Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн, «Європа підтримує всіх тих, хто потребує. Усіх тих, хто рятується від путінських бомб, з радістю зустрінуть у Європі, звідки б вони не прийшли. Ми забезпечимо захист тих, хто шукає притулок, і допомогу тим, хто шукає безпечну дорогу додому». Міністр внутрішніх справ Німеччини Ненсі Фезер підкреслила історичне значення цього кроку, заявивши після зустрічі з колегами з ЄС: «Сьогодні вперше ми досягли солідарності між усіма державами Європейського Союзу, щоб прийняти біженців війни разом, швидко та без бюрократичних засобів». Ця подія показала, як російська загроза зблизила Європу [71].

Однак, важливо усвідомлювати й пов'язані з цим ризики, зокрема загрозу торгівлі людьми та експлуатації воєнних біженців у праці, що може мати

ознаки невільництва. Тому контроль та координація таких переміщень у рамках міжурядової співпраці є надзвичайно важливими для запобігання зловживанням.

Окрім даних про перетин кордону, цінну інформацію про українських біженців надає процес реєстрації. Згідно з польським Законом про допомогу громадянам України, біженці мають зареєструватися для отримання номера PESEL, що є необхідним для доступу до соціальних послуг та благ.

Для українців, які прибули до Польщі після 24 лютого 2022 року, процес інтеграції розпочинається з отримання персонального номера PESEL. Протягом 60 днів з моменту в'їзду до країни їм необхідно звернутися до місцевого муніципалітету або управління гміни для подачі відповідного клопотання. Цей 11-цифровий ідентифікаційний номер є ключовим для доступу до різноманітних соціальних благ та послуг [19].

Після отримання PESEL, українські біженці мають право на одноразову матеріальну допомогу в розмірі 300 злотих на особу. Крім того, сім'ї з дітьми можуть скористатися програмою «500+», що передбачає щомісячну допомогу у 500 злотих на кожну дитину до 18 років. На другу та кожну наступну дитину віком від 12 до 35 місяців надається сімейний капітал опіки, загальна сума якого може сягати 12 тисяч злотих [31, с. 211].

Окрім соціальної та фінансової підтримки від польської держави, українські біженці також мали змогу отримати значну допомогу від міжнародних гуманітарних організацій.

Зокрема, УВКБ ООН у справах біженців в Україні надавало виплати, якими до вересня 2022 року скористалися близько 300 тисяч біженців. Сім'ї могли отримати протягом трьох місяців кошти у розмірі 600–700 злотих на особу [7].

Значний внесок зробили й інші благодійні організації. У середині червня 2022 року тайванський буддійський благодійний фонд завершив роздачу подарункових карток номіналом 2000 злотих, які можна було використати в

мережі польських магазинів. Цією допомогою скористалися 46 789 біженців [19].

Крім того, одна з найбільших американських гуманітарних організацій реалізувала спеціальну програму, виділивши 10 мільйонів доларів на роздачу кодів по 500 злотих кожен для придбання ліків. Ця програма, що охопила широкий перелік медикаментів, допомогла 100 тисячам людей. У грудні 2022 року реєстрація на участь у ній була знову відкрита [30].

Окрім державної та міжнародної підтримки, українські біженці в Польщі також могли скористатися цільовою фінансовою допомогою від німецького фонду Diakonie Katastrophenhilfe. Ця програма пропонувала виплати у розмірі 600–700 злотих на кожного члена сім'ї протягом трьох місяців, але була доступна лише для тих, хто не отримував іншої допомоги від організацій, не працював у Польщі та не мав інших доходів. Додатковими критеріями для отримання допомоги були належність до вразливих категорій: багатодітні батьки, матері- або батьки-одинаки, особи віком від 65 років, вагітні жінки, особи з хронічними чи іншими серйозними захворюваннями, а також особи з особливими потребами [70].

Важливі зміни до Закону «Про надання допомоги громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом на території України» були проголосовані Сеймом Республіки Польща 14 грудня 2022 року. Згідно з ними, запроваджується особиста участь в оплаті за проживання у місцях тимчасового розміщення. Українці зможуть безоплатно проживати у таких місцях лише протягом перших 120 днів від моменту першого приїзду до Польщі. Після цього періоду, з березня 2023 року, вони зобов'язані будуть сплачувати 50% вартості власного утримання (але не більше 40 злотих на добу), а з травня 2023 року – 75% [13].

Ці зміни не стосуватимуться вразливих категорій населення, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, жінок з дітьми віком до одного року, осіб пенсійного віку, жінок з трьома і більше дітьми, а також осіб, які опинилися у складній життєвій ситуації. Станом на грудень 2022 року, у місцях тимчасового

розміщення в Польщі проживало близько 80 тисяч громадян України. Окрім регулювання умов проживання, до внесених змін також увійшло виділення 2 мільярдів злотих з Фонду допомоги у 2023 році на освіту для українців у Польщі [19].

Важливою складовою підтримки є безкоштовний доступ до медичних послуг. Українці можуть користуватися амбулаторною та стаціонарною допомогою, проходити діагностичні дослідження, отримувати психіатричне лікування, реабілітаційні та стоматологічні послуги. Крім того, їм надано можливість працевлаштуватися без додаткового дозволу для іноземців, причому всі формальності, пов'язані з легалізацією праці, покладаються на роботодавця. Цей комплексний підхід спрямований на максимальне спрощення адаптації та забезпечення життєво важливих потреб українських біженців у Польщі [73].

З огляду на те, що значну частину українських біженців становлять жінки з дітьми, одним із найгостріших стало освітнє питання. Діти віком 7–18 років отримали можливість відвідувати місцеві державні школи, де навчання є безкоштовним. Для українських дітей також було організовано безкоштовні уроки польської мови при школах. Діти дошкільного віку можуть відвідувати відповідні навчальні заклади.

Окрім освітньої підтримки, українці мали змогу до червня 2022 року безкоштовно користуватися потягами. З червня 2022 року ці умови змінилися, і безоплатний проїзд поїздом став доступним лише у прикордонних містах: Хелм, Дорогуськ, Люблін, Грубешів, Перемишль-Загуза, Ярослав, Жешув [13].

Для швидкого вирішення проблеми житла, польський уряд запровадив програму «40+». Згідно з цією ініціативою, особа, яка розмістила у себе українських біженців, отримує по 40 злотих на день за одну особу протягом 120 днів. Ці кошти мали на меті компенсувати витрати на проживання та харчування [30].

Станом на 31 травня 2022 року, кількість зареєстрованих воєнних біженців становила приблизно 1,15 мільйона осіб. Їхня демографічна структура

кардинально відрізняється від довоєнної. Понад 47% зареєстрованих – це діти та підлітки до 18 років, причому значну частину (близько 34% від загальної кількості) складають діти віком 3-14 років. Наступною за величиною групою є жінки працездатного віку, які становлять 42% від загальної кількості. Особи похилого віку (понад 60/65 років) складають приблизно 7%, тоді як чоловіки працездатного віку – лише близько 4% від усіх зареєстрованих біженців [13].

У результаті, притік українських біженців призвів до значного збільшення певних вікових груп у Польщі: кількість дітей та підлітків зросла приблизно на 7% (частково тимчасово), працездатного населення – приблизно на 2%, а людей похилого віку – менш ніж на 1% (ці показники розраховані відносно польського населення станом на 31.12.2021) [5; 6].

Місця реєстрації українських біженців у Польщі тісно корелюють з розташуванням найбільших польських агломерацій. Найбільшу кількість реєстрацій зафіксовано у Мазовецькому (20%), Сілезькому (10%) та Нижньосілезькому (10%) воєводствах, що вказує на найбільший приріст населення саме в цих регіонах [6].

Проте, варто зазначити, що фактична кількість біженців у цих воєводствах може бути навіть більшою, ніж показують дані PESEL. Через значні черги в пунктах реєстрації у великих містах, багато людей вирішували зареєструватися в менших населених пунктах, де не було таких затримок.

Відносно до місцевого населення, українські воєнні біженці становлять найбільшу частку у Мазовецькому (понад 4% населення) та Опольському (майже 4% населення) воєводствах. Схожа ситуація спостерігається і в інших регіонах з великими агломераціями. Детальніші дані на повітовому рівні підтверджують, що саме великі міські центри є основними пунктами прибуття воєнних біженців. Однак, важливо пам'ятати, що ці місця прибуття не обов'язково є їхніми постійними місцями перебування [6].

Наразі повноцінних даних щодо загальної кількості та розподілу українських біженців у Польщі недостатньо, тому ми зосередимося на Варшаві як ключовому центрі для новоприбулих. За даними Муніципалітету Варшави,

до 15 травня 2022 року до міста прибуло близько 700 тисяч осіб. З них приблизно 300 тисяч залишалися у місті, хоча влада прогнозувала зменшення цієї кількості до 160 тисяч у середньостроковій перспективі, що складатиме приблизно 9% від населення Варшави. Близько 110 тисяч біженців зареєструвалися для отримання ідентифікаційного номера (PESEL) [30].

Переважає більшість біженців знайшли притулок у приватних помешканнях. Проте, майже 100 тисяч осіб (кумулятивно) розміщувалися у центрах масового розміщення. Загалом, близько 330 тисяч осіб отримали допомогу в рамках інституціоналізованої системи підтримки міста [41, с. 22].

Масштаб викликів для муніципалітету Варшави в середньостроковій перспективі, особливо у сфері освіти, ілюструє кількість дітей та підлітків, які перебувають у місті, — це від 50 до 70 тисяч. Детальніша інформація щодо потреб у навчанні стане доступною на межі липня та серпня, коли будуть отримані заяви батьків щодо навчання дітей з 1 вересня. На кінець навчального року 2021/2022, у столичних школах було зареєстровано 18 тисяч учнів-біженців з України [13].

За даними соціологічних досліджень 2024 р. , у 2023 році 44% іммігрантів з України прибули до Польщі вперше у 2022 році через необхідність уникнення воєнних дій. Загальна частка біженців з України була вищою, оскільки включала осіб, які раніше мали контакти з Польщею. Водночас опитування, проведені серед біженців у 2022 році засвідчили, що в травні 2022 року 46% біженців, які прибули до Польщі, не володіли польською мовою [19].

Подальші дослідження показали, що восени 2022 року частка осіб, які не володіли польською мовою, скоротилася до 21%, а до середини 2023 року — до 13%. Таке швидке опанування базових мовних навичок пояснюється лінгвістичною близькістю польської та української мов, а також високою мотивацією іммігрантів до вивчення мови, необхідної для соціальної та професійної адаптації. Ініціативи щодо навчання польської мови для українських іммігрантів реалізовувалися приватними організаціями та органами місцевого самоврядування, проте їх масштаб був недостатнім для

задоволення наявних потреб. Восени 2022 року 43% біженців вказували курси польської мови як пріоритетну форму підтримки, тоді як у 2023 році цей показник знизився до 32%, що частково пов'язано з частковим задоволенням цих потреб через міграційну та освітню політику. Згідно з опитуванням 2023 року, приблизно 27% біженців, які прибули у 2022 році, відвідували курси польської мови [19].

Масштабний потік біженців з України створив значні виклики для урядів багатьох європейських країн, і Польща не стала винятком. За словами віце-президента Польського фонду Бартоша Марчука, польський уряд витратив 750 мільйонів євро на допомогу українцям. Вагомий внесок у надання підтримки також зробили приватні польські фонди та міжнародні організації, такі як ООН, ЮНІСЕФ та Червоний Хрест. Водночас, станом на початок листопада 2022 року, українські переселенці вже сплатили до бюджету Польщі 2 мільярди євро податків, про що заявив професор Мацей Душик з Центру досліджень міграції Варшавського університету [55].

Дослідження «Українські біженці – професійна активація у Польщі та Німеччині», проведене Міграційною платформою EWL та Центром Східноєвропейських студій Варшавського університету, охопило близько 800 українців і виявило, що кожен четвертий респондент прагне повернутися в Україну. Проте, 48% біженців, які знайшли роботу в Польщі та Німеччині, не планують повертатися на Батьківщину найближчим часом після завершення війни. Більшість опитаних знайшли роботу у сферах торгівлі та готельно-ресторанного бізнесу, причому значна частина виконує фізичну працю. Середня заробітна плата в Польщі для цих працівників становить 540 євро [13].

Масовий приплив військових біженців з України суттєво змінив демографічну структуру українських іммігрантів у Польщі. До початку війни гендерне співвідношення іммігрантів було відносно збалансованим, а діти переважно прибували з особами, які планували тривале перебування в Польщі, що було рідкістю через переважання короткострокових віз на основі “заяв роботодавців”. Воєнні дії спричинили повернення на Україну приблизно 300–

400 тисяч чоловіків призовного віку, тоді як до Польщі прибуло кілька мільйонів біженців, з яких залишилося 1–1,5 мільйона дорослих осіб. З них 80% становили жінки, 48% мали вищу освіту, близько 50% були віком 27–44 роки, а 40% прибули з дітьми. Така демографічна структура створювала потенційні економічні виклики, пов'язані з витратами на утримання іммігрантів [16].

Однак дослідження Національного банку Польщі та Центру досліджень міграції засвідчили високу професійну активність вимушених іммігрантів з України, враховуючи їхні обставини. Порівняльний аналіз показав, що в Польщі більший відсоток іммігрантів декларував зайнятість, ніж у інших країнах ЄС, зокрема в Німеччині. Попередні дані свідчать, що швидка інтеграція та економічна самостійність біженців з України в Польщі зумовлені високим попитом на робочу силу, позитивним ставленням роботодавців, наявністю значної української діаспори (міграційні мережі) та обмеженою кількістю соціальних виплат за умов надання іммігрантам доступу до публічних послуг на рівні польських громадян [17].

Дослідження також вказують, що заробітна плата довоєнних іммігрантів з України була лише незначно нижчою за оплату праці польських працівників із аналогічними кваліфікаціями та посадами. Заробітки біженців спочатку були значно нижчими, ніж у поляків та довоєнних іммігрантів, але у 2023 році ця різниця почала скорочуватися. Проблемою залишається невідповідність використання кваліфікацій, отриманих в Україні. Найвищі зарплати в Польщі отримують іммігранти в ІТ-секторі, будівництві та транспорті, тоді як у інших галузях зберігаються значні розбіжності в оплаті праці між довоєнними іммігрантами та біженцями. Заробітки в професіях, що потребують специфічних кваліфікацій (освіта, медицина), є нижчими порівняно з професіями, де сертифікація навичок є простішою (водії, будівельники, ІТ-спеціалісти) [13].

На кінець 2023 року за межами Польщі тимчасово перебувало близько 1 555 тисяч громадян Польщі, тобто на 43 тисячі більше, ніж у 2022 році. В Європі перебувало близько 1 467 тисяч польських емігрантів (на 42 тисячі

більше, ніж у 2022 році), більшість з них – близько 896 тисяч – перебувала в країнах-членах Європейського Союзу. Серед європейських країн найбільше польських емігрантів перебувало у Великій Британії (440 тис.), Німеччині (436 тис.), Нідерландах (128 тис.), Норвегії (80 тис.) та в Ірландії (68 тис.) [8]

В самій Польщі різко зросла кількість трудових мігрантів. У рамках своєї експериментальної роботи Головне статистичне управління опублікувало дослідження під назвою «Іноземці, які працювали в Польщі у травні 2024 року». Аналіз показує, що на кінець травня 2024 року в нашій країні працювало 1 024,2 тис. іноземців. З цієї кількості 390,5 тис. іноземці виконували договори доручення та пов'язані з ними контракти. У аналізованій популяції іноземців більшість становили чоловіки. Їхня частка зменшилася з 64,7 відсотка. на кінець січня 2022 року до 59,9 відсотка. наприкінці травня 2024 року [4].

За даними Центрального статистичного управління, частка іноземців у загальній кількості працюючих становила 6,7%, і порівняно з січнем 2022 року вона збільшилася на 1,5 процентних пункти [4].

За даними Центрального статистичного управління, іноземці, які працювали у травні 2024 року, були з понад 150 країн. Найбільшою групою іноземців, які працювали в Польщі, були громадяни України, яких на кінець травня 2024 року налічувалося 693 000 осіб. Їхня частка в загальній кількості працюючих іноземців зменшилася на 5,6 процентних пункти порівняно з січнем 2022 року. Окрім іноземців з громадянством України, у Польщі працювали також громадяни Білорусії, Грузії, Індії, Молдови та Філіппін [4].

В останній день травня 2024 року майже кожен п'ятий з усіх працюючих іноземців проживав у Варшавському столичному регіоні (19,5%). Однак найменша кількість іноземців з аналізованого населення проживала у Свентокшиському воєводстві (менше 1%) [4].

Зміна кон'юнктури міграції змусили польський уряд переглянути існуючу систему і внести зміни в міграційне законодавство. 12 жовтня 2024 р. прем'єр-міністр Дональд Туск оголосив про оголошення багаторічної міграційної стратегії в суботу, 12 жовтня цього року. Під час прес-конференції він

представив це як «інструмент боротьби з нелегальною міграцією» та заявив, що це призведе до «необхідності зміни парадигми в європейській [міграційній] політиці». Ми також очікуємо, що Міністерство внутрішніх справ та адміністрації оприлюднить результати опитування, які мали стати основою для роботи над цим документом. Заяви прем'єр-міністра та попередні заяви для ЗМІ Мацея Душика, заступника державного секретаря Міністерства внутрішніх справ та адміністрації, свідчать про те, що фундаментальною цінністю, яка лежатиме в основі міграційної політики держави, буде безпека [72].

15 жовтня 2024 року Рада Міністрів ухвалила документ «Відновлення контролю. Забезпечення безпеки. Комплексна та відповідальна міграційна стратегія для Польщі на 2025-2030 роки». Після його прийняття та оголошення громадськість була поінформована, перш за все, про план Польщі тимчасово призупинити прийом заяв про надання притулку у разі загрози безпеці країни. Це важлива та бажана декларація, яка вказує на пріоритети у підході до імміграційної політики. Стратегія охоплює 8 напрямків [74].

Перший блок «Місія, цілі, функції та інституційний вимір міграційної політики» визначав урядові бажання посилатися на принципи та норми, що діють у Польщі. Імміграційні процеси мають «не вносити невизначеності у повсякденне життя польських жителів», тому міграції мають бути «обмеженими, контрольованими та контрольованими». Уряд також заявляє, що пріоритетом є «підтримка соціальної згуртованості», і в цій моделі імміграція лише «доповнює дефіцити в різних сферах соціальної та економічної діяльності», таких як ринок праці, освіта, наука, культура чи спорт» [11].

Для цього має бути створена нова система управління міграцією, в якій провідну роль відіграватиме уряд, але також велике значення надаватиметься керівнику Управління у справах іноземців, воєводам та Прикордонній службі. Уряд також прямо говорить про «багаторівневу інтеграційну політику, спрямовану на включення іноземців у польське суспільство та запобігання помилкам, допущеним іншими країнами» [11]. Ключовим тут є забезпечення безконфліктної інтеграції іноземців у суспільство країни перебування

Важливим елементом Стратегії є захист кордону від незаконного перетину. «Тому зміцнення прикордонної інфраструктури буде продовжено, а також будуть впроваджені програми щодо підвищення безпеки» [11].

Найважливішим інструментом формування міграційної політики має стати так звана Міжвідомча група з питань міграції, компетенції якої мають бути змінені «з урахуванням напрямків та цілей, викладених у Стратегії». Команда має контролювати та оцінювати прогрес у впровадженні стратегії та до кінця 2027 року провести комплексний огляд її реалізації. Водночас уряд оголошує про створення «окремої інституції на центральному рівні з широкими компетенціями у сфері створення та реалізації міграційної політики. Вона має бути побудована на базі нинішнього Управління у справах іноземців» [11].

Доступ на територію, Республіки Польща та легалізації перебування мігрантів визначається через принцип «вибірковості». Уряд зазначає, що хоча Польща діє в рамках міжнародного законодавства, коли йдеться про питання, пов'язані з пересуванням осіб та правами іноземців, «країни ЄС, незважаючи на чинну візову політику ЄС, мають певну гнучкість у проведенні міграційної політики в цій сфері» [11]. Таким чином, воно досить чітко визначає, що «візова політика Польщі, водночас поважаючи правовий асquis, що регулює функціонування Шенгенської зони, буде базуватися на вибірковій моделі, згідно з якою Уряд Республіки Польща, поважаючи принципи візової політики ЄС, постійно формулює принципи, за якими громадяни інших країн можуть в'їжджати до Польщі» [11]. Це дуже сильна заява – знову ж таки нагадування про декларацію нашої наполегливості та посилення на надзвичайну ситуацію, в якій опинилася наша країна через геополітичне середовище (особливо ворожості Росії та Білорусі) [55].

Згідно зі Стратегією, «вкрай важливо здійснювати повний контроль над тим, хто, з якою метою та на який термін може в'їжджати до Польщі. Це вимагає співпраці, серед іншого, з міністерствами, відповідальними за економіку, соціальну політику та зайнятість, сільське господарство та

науку»[11]. Отже, йдеться про право Польщі бути дуже вибірковою – як щодо напрямків прийому іноземців, так і щодо їхнього профілю.

Доступ до національного та міжнародного захисту (притулку) , де ключовим питанням є безпека Республіки Польща, хоча тут важливий контекст міжнародних норм. Уряд зазначає, що «Польща, поважаючи основні права людини у сфері забезпечення національного та міжнародного захисту, прагнучим змінити загальний підхід на рівні ЄС та в рамках членства в міжнародних організаціях, щоб доповнити його питаннями безпеки (внутрішньої та міжнародної)»[11]. Отже, тут ми маємо чітко виражену волю односторонньо вирішити відмовити іноземцям у наданні права притулку. Саме ця заява мала найбільший резонанс після оголошення стратегії.

У стратегії чітко виражена воля до інтеграції шукачів притулку. «Іноземці, які отримають схвалення на одну з форм національного або міжнародного захисту, будуть охоплені комплексними, обов'язковими програмами інтеграції, спрямованими на їх включення в польське суспільство»[11], – йдеться в документі.

Умови та доступ до ринку праці , де уряд подає сигнал про скорочення пропозиції іноземців. Уряд визнає, що демографічні зміни у світі спричиняють скорочення робочої сили, і в Польщі цей процес є динамічним. Водночас, що звучить досить суперечливо, особливо з точки зору роботодавців, це вказує на те, що «поширеною є думка, що дефіцит на ринку праці можна легко заповнити припливом іноземців. Це переконання домінувало в роки швидкого економічного розвитку в країнах Західної Європи. Досвід цих країн показав, що така політика породжує численні виклики та ризики, які потребують реагування як у перший період припливу трудових іммігрантів, так і пізніше, коли на ринок праці виходить друге чи третє покоління людей з міграційним корінням». Це чіткий сигнал про певне «перекриття крана» пропозиції іноземних працівників на польському ринку праці. І нагадаємо, що вже близько 6 відсотків. працівники в Польщі – це саме іноземці [55].

Уряд зазначає тут, що «підхід до трудової імміграції наразі змінюється у переважній більшості країн. Приплив іноземців для заповнення дефіциту на ринку праці все ще є інструментом політики зайнятості, але його значення значно зменшується на користь професійної активізації груп населення, що перебувають у неблагополучному становищі, продовження періоду професійної діяльності без необхідності підвищення пенсійного віку або модернізації та автоматизації виробництва та послуг, що надаються» [11]. У Польщі має бути щось подібне, і тут є чітка декларація про те, що «Польща дотримується принципу, що наслідки демографічних та соціальних змін на ринку праці не повинні протидіяти інструментам імміграційної політики. Водночас Польща має намір «допускати іноземців на польський ринок праці, щоб заповнити дефіцитні професії на ринку праці» [11].

Освітня міграція, тобто доступ іноземців до польських університетів, із сигналом про обмеження їхньої кількості та боротьбу зі зловживаннями. Правила набору іноземців на навчання в Польщі будуть змінені. Уряд, визнаючи автономію закладів вищої освіти у визначенні правил набору, вказує на те, що «необхідні зміни у трьох питаннях. По-перше, визнання знання мови навчання (найчастіше польської або англійської). Буде розроблено каталог сертифікатів, які стануть основою для визнання рівня володіння мовою для навчання в Польщі. Щоразу співбесіда при наборі також повинна буде проходити (також дистанційно) цією мовою навчання» [11].

По-друге, необхідно підтвердити позитивне завершення освіти на рівні, який дозволяє навчатися в Польщі. Його потрібно буде подати разом з іншими документами, необхідними для проведення процесу працевлаштування [55].

По-третє, буде розглянуто концепцію запровадження обмежень щодо набору іноземців на різні напрямки навчання. Це особливо стосуватиметься сфер, пов'язаних з державною безпекою. Водночас ці обмеження можуть бути збільшені в галузях навчання, в яких прогнозуються довгострокові потреби польського ринку праці. Тому уряд має намір більше, ніж раніше, регулювати питання залучення іноземних студентів університетами, вказуючи на те, що це

може стати об'єктом зловживань. Іноземці, які мають проблеми з отриманням дозволу на в'їзд до Польщі, можуть скористатися «лазівкою» нібито навчання для отримання права на в'їзд. Звідси й оголошене втручання [72].

Уряд пояснює це тим, що в Польщі високий рівень відрахувань з навчання або відмови від нього після позитивного результату рекрутингу. У такому випадку «замість річного розрахунку за відсутність на заняттях буде запроваджено піврічний розрахунок. Це дозволить швидше анулювати візу, видану з метою навчання» [11]., – йдеться у документі.

Стратегія також передбачає зобов'язання університетів розділити відповідальність за прийом іноземців на навчання. «Заклади вищої освіти будуть відповідальнішими, ніж зараз, за перевірку законності перебування студентів у Польщі під час навчання» [11].

Інтеграція іноземців у Польщі ставиться в центр уваги урядової політики, де ключовим є досягнення соціальної згуртованості та прийняття іноземцями польських норм і принципів. Уряд чітко зазначає, що, спираючись на досвід інших країн, Польща прагне пов'язати рішення щодо міграційної політики з інтеграційною, що означає врахування інтеграційних можливостей іноземців у польському суспільстві при їхньому допуску до країни. Це стосується передусім імміграції для постійного проживання, хоча аспект інтеграції не ігноруватиметься і при трудовій, включаючи сезонну, імміграції. Такий підхід свідчить про чіткий пріоритет інтеграції в імміграційній політиці, мета якого – запобігти утворенню гетто чи "островів" іноземців, що в довгостроковій перспективі має призвести до асиміляції дітей іммігрантів у польську культуру та цінності. Успіх інтеграційної політики, на думку уряду, буде досягнутий, якщо іноземець спілкуватиметься польською мовою, дотримуватиметься чинних у Польщі правил, норм і цінностей, а також активно братиме участь у соціальному житті місцевої громади та підтримуватиме тісні стосунки з членами польського суспільства [55].

Щодо громадянства та репатріації, уряд оголошує про зміни в процедурі надання громадянства. Критерії щодо наявності джерела доходу та місця

проживання, а також знання польської мови будуть деталізовані. Можливість підтвердження знання польської мови на основі атестата про закінчення школи з польською мовою навчання буде скасована. Натомість, як передумова для визнання іноземця громадянином Польщі, буде запроваджено «тест на громадянство», що міститиме питання про культуру та соціальні норми, що діють у Польщі. Правила отримання громадянства біженцями та власниками Карти поляка будуть посилені. Стратегія прямо заявляє, що «визнання громадянином Польщі має залежати від підтвердження інтеграції іноземця в польське суспільство, зокрема від демонстрації належного знання польської мови, що є чіткою декларацією про надання польського громадянства лише інтегрованим з польською культурою іноземцям»[11].

У питанні польської діаспори, уряд декларує розширення польської м'якої сили за кордоном та стимули для поляків повертатися з-за кордону. Ключовим елементом державної політики щодо діаспори є підтримка зав'язків з Польщею як між поляками, які проживають за кордоном, так і між іноземцями з польським корінням. Цього планується досягти, зокрема, шляхом розширення можливостей вивчення та покращення знань польської мови серед діаспори, включно з курсами, організованими дистанційно [74].

За словами уряду, реалізація стратегії вимагає розробки так званої програми впровадження. Його слабкість полягає в тому, що така програма ще не створена, хоча уряд пояснює, що «це було пов'язано з необхідністю отримання консенсусу щодо її принципів». Після прийняття документа робота над розробкою цього плану має розпочатися «негайно». Тут також планується провести широкі громадські консультації. План буде розділено на два періоди: 2025–2027 та 2028–2030 роки. Проміжний огляд реалізації Стратегії заплановано на другу половину 2027 року, а можливі зміни – на першу половину 2028 року. Планується включити оцінку впливу нормативних актів у фінансову частину з точки зору доходів та видатків державного бюджету [55].

Таким чином, 2022–2024 роки став визначальним для міграційної політики Польщі через безпрецедентну міграційну кризу, спричинену

повномасштабним вторгненням Росії в Україну. Польща прийняла мільйони українських біженців, що вимагало швидкого реагування та активізації міграційних механізмів. Уряд оперативно запровадив спеціальний статус PESEL UKR, який полегшив доступ українців до соціальних послуг, працевлаштування та освіти. Водночас активізувалися програми інтеграції, спрямовані на адаптацію біженців, переважно жінок і дітей, до польського суспільства. Зростання міграційних потоків вплинуло на ринок праці, демографічну ситуацію та соціальну інфраструктуру, що викликало як позитивні ефекти, зокрема пожвавлення економіки, так і виклики, пов'язані з перевантаженням соціальних систем і появою антимігрантських настроїв. Активізація міграційної політики в цей період продемонструвала здатність Польщі адаптуватися до гуманітарних криз, однак виявила потребу в довгострокових стратегіях інтеграції, посиленні співпраці з Україною та вдосконаленні координації з ЄС для забезпечення стабільності та ефективного управління міграційними процесами.

РОЗДІЛ 3. АДАПТАЦІЯ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У ПОЛЬЩІ

Українці в Польщі на сьогоднішній день являються найчисельнішою етнічною групою мігрантів. Вони активно адаптовуються до місцевих правових норм життя, включаються в трудові відносини, освітній простір та польське суспільство. Власне це і визначило зміст цього розділу.

Основним правовим актом, що регулює перебування громадян України) на території Польщі, є Закон від 12 грудня 2013 року про іноземців. Громадяни України, як правило, можуть перебувати на території Республіки Польща на підставі візи, дозволу на проживання або біометричних паспортів. Крім того, мешканці прикордонної зони можуть перетинати спільний кордон

Польщі та України в рамках малого прикордонного руху, якщо вони відповідають певним умовам: мають дійсний дозвіл; не зареєстровані як особи, яким відмовлено у в'їзді в Шенгенській інформаційній системі (SIS); не вважаються такими, що становлять загрозу для громадського порядку, внутрішньої безпеки, громадського здоров'я або міжнародних відносин договірних сторін [32, с.61].

Знаковою подією щодо перебування громадян України в Польщі було рішення Ради та Європейського Парламенту, яке з 11 червня 2017 року скасувало необхідність отримання візи у країнах Шенгенської зони для українців, якщо їхнє перебування триває до 90 днів протягом 180 днів. Однак слід пам'ятати про деякі обмеження, які, окрім короткого терміну перебування, характеризують згадану лібералізацію. Перш за все, цей привілей стосується лише власників біометричних паспортів, яких на момент набрання чинності положеннями було близько мільйона з 40 мільйонів правомочних громадян України (близько 2,5%) [19].

По-друге, безвізовий в'їзд на територію ЄС не може бути пов'язаний з роботою. Він може відбуватися лише з туристичною метою, для відвідування родичів або знайомих, а також з діловими цілями. Це створює серйозні обмеження, хоча й дозволяє українцям, наприклад, шукати роботу на території Європейського Союзу [54, с. 53].

Для осіб, які не мають біометричних паспортів, а також для перебувань, що тривають понад 90 днів, продовжують видаватися візи. Вони видаються у формі шенгенських віз або національних віз. Шенгенська віза дає право на транзит через територію країн Шенгенської зони або на перебування на території цих країн протягом періоду, що не перевищує 90 днів протягом будь-якого 180-денного періоду. У свою чергу, національна віза дає право на в'їзд на територію Республіки Польща та безперервне перебування на ній або на кілька послідовних перебувань на цій території, що тривають загалом понад 90 днів протягом терміну дії візи. Термін дії національної візи починається не пізніше ніж через 3 місяці з дня її видачі та не перевищує 1 року [38].

З 1 січня 2018 року набула чинності новелізація Закону від 20 липня 2017 року про внесення змін до Закону про сприяння зайнятості та інститути ринку праці. Вона, зокрема, імплементує положення Директиви Європейського Парламенту та Ради 2014/36/ЄС від 26 лютого 2014 року про умови в'їзду та перебування громадян третіх країн з метою працевлаштування як сезонних працівників. Змінилися чинні досі положення щодо дозволів на працю, а також було запроваджено новий тип дозволу на працю, що стосується виконання іноземцями сезонних робіт. Зміни також торкнулися спрощеної формули легалізації роботи, що ґрунтується на заяві про доручення виконання роботи громадянам Вірменії, Білорусі, Грузії, Молдови, Росії та України [42, с 27].

Щодо дозволів на сезонну працю, за їх видачу відповідає староста, уповноважений за місцем знаходження або проживання суб'єкта, що доручає виконання роботи іноземцю. За дозволом на сезонну працю можуть звертатися громадяни всіх третіх країн. Умовою працевлаштування іноземця на підставі дозволу на сезонну працю є проведення роботодавцем так званого «тесту місцевого ринку праці», який має підтвердити, що на дане робоче місце не було охочих поляків. Дозволи на сезонну працю видаються на термін не довше 9 місяців у календарному році і, згідно з положеннями директиви, стосуються секторів туризму, сільського господарства та садівництва. Вищезгадана процедура проходить у два етапи: спочатку роботодавець зобов'язаний отримати довідку про внесення до реєстру заяв щодо сезонної праці [53].

Закон також запровадив кілька менших змін. З 1 січня 2018 року обов'язок мати дозвіл на працю поширюється також на іноземців, які є комплементаріями, що ведуть справи командитного або командитно-акціонерного товариства, а також прокуристів, якщо перебування іноземців на території Польщі перевищує загалом 6 місяців протягом наступних 12 місяців. Завдяки новелізації закону створюється телекомунікаційна система, що реєструє заяви. Даними, зібраними у реєстрі, можуть користуватися, зокрема: воєводи, консули, Прикордонна служба та Державна інспекція праці [53].

Крім того, громадяни України можуть легалізувати своє перебування на території Польщі на підставі положень Закону від 14 липня 2006 року про в'їзд на територію Республіки Польща, перебування та виїзд з цієї території громадян держав-членів Європейського Союзу та членів їхніх сімей, якщо вони є членами сім'ї громадянина Європейського Союзу та супроводжують його під час перебування на території Польщі (масштаб цього явища є дуже малим).

Право на перебування на території Польщі також отримують іноземці, яким надано статус біженця, надано додатковий захист, які користуються тимчасовим захистом, мають згоду на перебування з гуманітарних міркувань або згоду на толероване перебування.

Збільшений приплив громадян України до Польщі пов'язаний зі зростанням кількості заяв про надання міжнародного захисту в Польщі останнім часом. Згідно з положеннями Закону від 13 червня 2003 року про надання іноземцям захисту на території Республіки Польща, іноземець, який подав заяву про надання міжнародного захисту, має право на перебування на території Польщі, але протягом перших шести місяців перебування у процедурі щодо біженства не може працювати [56, s. 63].

Невідомо точно, скільки мігрантів з України перебуває в Польщі. Цього неможливо підрахувати. У 2018 році офіційно в Польщі проживало близько 138 тис. українців, які мали дозвіл на тимчасове проживання. Ці дані не враховують осіб, що перебувають у Польщі на підставі віз. Проте, за даними Департаменту статистики НБП, у 2017 році в Польщі перебувало близько 900 тис. громадян України [19].

Основним ринком праці для українських працівників є великі міста, оскільки там розташовані промислові підприємства та будівельні майданчики, де українці значною мірою становлять більшість серед працівників. Через високу вартість життя та утримання у великих містах, громадяни України найчастіше обирають для проживання хостели, розташовані на околицях великих агломерацій. Так відбувається у Варшаві, де громадяни зі Сходу обирають для проживання периферійні райони (наприклад, Бялоленка чи

Урсус) або здебільшого міста поблизу Варшави (наприклад, Легіоново, Маркі, Блоне чи Пясечно) [19].

Кількість українців у польських містах зростає. Варто зазначити, що у 2014 році у Варшаві було зареєстровано менше 1000 громадян цієї країни, тоді як у 2018 році ця цифра наблизилася до 7 тисяч. Беручи до уваги видані дозволи на працю, найбільше їх видав Мазовецький Воєводський Уряд у Варшаві. Наступними за кількістю йдуть воєводські управління Сілезького, Великопольського, Малопольського та Лодзького воєводств. Окрім домінуючого Мазовецького воєводства та великих міст, інші регіони представлені досить рівномірно, тому не можна говорити про особливу концентрацію громадян України в будь-якому з регіонів [28, s. 11].

На ринку нерухомості українці випередили німців та британців за кількістю придбаних іноземцями квартир. Згідно з даними MBCiA, у 2017 році іноземці купили 6 385 квартир, з яких близько 27% припадало на українців – це на 16% більше, ніж роком раніше. Серед домінуючих міст на першому місці був Краків, за ним Варшава та Вроцлав [68].

Цікаво виглядає ситуація, якщо взяти до уваги релігію громадян України. Українці не такі релігійні, як поляки, проте майже 60% з них сповідують православ'я. Греко-католицьке віросповідання є популярним серед українців, які проживають на заході України. Громадяни України, які перебувають у Польщі, не досліджувалися за релігійною приналежністю, однак, враховуючи, що понад 70% з них прибули із Західної України, греко-католицьке віросповідання є дуже популярним. Звідси й поява нових греко-католицьких парафій останніми роками, віряни яких на богослужіннях найчастіше збираються в каплицях римо-католицького костелу, як це відбувається у варшавській римо-католицькій парафії на вулиці Доманевській [28, s. 12].

Наразі спостерігається радикальний дефіцит працівників на польському ринку праці. Це знаходить своє відображення у статистиці – на кінець I кварталу 2017 року кількість вільних робочих місць становила 119,5 тисячі і була вищою, ніж у I кварталі попереднього року, майже на 30 тисяч місць. Що

цікаво, найбільше вільних робочих місць зафіксовано на підприємствах, що займаються промисловою переробкою та будівництвом – карта галузей, де бракує робочих рук, збігається зі структурою зареєстрованих заяв [19].

Водночас ми маємо справу з рекордно низьким рівнем безробіття – за методологією Євростату, на кінець серпня 2017 року рівень безробіття в Польщі становив лише 3,5 відсотка.

Щодо українців, які нині перебувають на польському ринку праці, їхню кількість важко оцінити, хоча останнім часом йдеться про близько 2 мільйонів громадян цієї країни. Це здається ймовірним, враховуючи той факт, що в першому півріччі 2017 року було зареєстровано майже 905 тисяч заяв про намір доручити виконання роботи іноземцю. Варто зазначити, що за півроку 2017 року було зареєстровано таку кількість заяв, яка відповідає орієнтовній кількості українців, що працювали в Польщі легально та нелегально у 2015 році. Згідно зі статистикою Міністерства сім'ї, праці та соціальної політики, переважна більшість (понад 600 тисяч) українців, яких стосувалися зареєстровані заяви про намір доручити виконання роботи іноземцю, були віком до 40 років. Найбільша кількість зареєстрованих заяв стосувалася роботи в таких секторах: діяльність у сфері послуг з адміністрування та допоміжна діяльність (близько 326 тисяч заяв); сільське господарство, лісівництво, мисливство та рибальство (близько 201 тисячі заяв); будівництво (близько 116 тисяч заяв); промислова переробка (близько 105 тисяч заяв) [21].

Понад півмільйона заяв стосувалися наміру працевлаштування працівника на прості роботи. Трохи більше 3 тисяч заяв стосувалися працевлаштування фахівця, проте вже майже у 40 тисячах випадків намагалися працевлаштувати офісного працівника.

Більшість іммігрантів з України працевлаштовуються на підставі договору доручення (*umowa-zlecenia*) (понад 470 тисяч), тоді як понад 210 тисячам пропонується трудовий договір (*umowa o pracę*). Варто зазначити, що існують галузі, в яких іммігранти з України своєрідно спеціалізувалися. Як приклад можна навести галузь перевезення пасажирів [28, s. 13].

Чоловіки-мігранти з України частіше працюють у будівництві та сільському господарстві, тоді як жінки значно частіше – у послугах у домашніх господарствах. Торгівля та послуги, а також громадське харчування – це міські та великі міські галузі, де працевлаштовуються як чоловіки, так і жінки [28, s. 11].

Варто проаналізувати галузі за дозволами на роботу, де домінують громадяни України. Серед українців дві галузі є майже однаково популярними. Невелика перевага спостерігається у випадку промислових робітників та ремісників, проте працівників, що виконують прості роботи, менше лише на неповні дві тисячі. Ця перша категорія становить 31% українців, а друга – 30%. З трьох найчисленніших професійних груп серед українців, також оператори та монтажники машин та обладнання становлять досить значний відсоток – 21%. Ці три групи професій є безумовно домінуючими серед усіх, у яких працюють українці. Наступними за черговістю професіями є офісні працівники, а також техніки та інший середній персонал. Однак вони становлять лише по 3% від загальної кількості професій. Аналогічну чисельність представляють працівники послуг та продавці. Фахівці становлять лише 2%, що при більш ніж 30% робітників, ремісників або працівників, що виконують прості роботи, є невеликим відсотком [64].

В інших галузях, тобто лісівництві, рибальстві та установах, українці працюють у дуже незначній кількості, особливо легально. Основним сектором зайнятості українців у Польщі є промисловість, а також, значною мірою, прості роботи. Останнім часом дедалі частіше спостерігається приїзд освічених українців. У першому півріччі 2018 року спостерігаються схожі тенденції, як і у 2017 році. Лише кількість працівників, що виконують прості роботи, починає збільшувати перевагу над громадянами України, що працюють як промислові робітники та ремісники. І надалі ці 2 групи становлять понад 60% усіх українських працівників. Звертає на себе увагу все ще низька кількість

українських ІТ-фахівців, на яких є великий попит не тільки в Польщі, а й у всьому світі [28, s. 18].

Беручи до уваги «сіру зону», спостерігається зниження кількості українців, зайнятих у ній. Згідно з даними Державної інспекції праці, у 2016 році кожен п'ятий перевірений громадянин України працював нелегально, у 2017 році – лише кожен восьмий. Проблемою в минулих роках були фірми, що реєстрували тисячі заяв, а потім торгували ними в Україні. Частина громадян України, які отримали заяви, виїжджають працювати в «сіру зону» до Німеччини або Чехії. Норми, які набули чинності минулого року, ускладнили торгівлю заявами [28, s. 21].

Беручи до уваги середню місячну заробітну плату працівника з України в Польщі, помітний досить низький відсоток тих, хто заробляє понад середню по країні, яка в Польщі у 2018 році становила близько 3 500 злотих нетто. Лише понад 15% українців задекларували такі заробітки. Однак аж 75% українців заробляли в Польщі понад 2 500 злотих нетто, що при перевазі низькокваліфікованих працівників є досить хорошим результатом. Заробітки на рівні мінімальної заробітної плати, що становила у 2018 році 1 530 злотих нетто, задекларували менше 5% працівників. Майже половина українців, що працюють у Польщі, заробляла понад 3 000 злотих нетто. Варто знати, що середня заробітна плата в Україні становить близько 1 тис. злотих [57, s. 31].

Серед українських жінок однією з найпопулярніших професій є косметолог. Громадяни України дуже часто працюють у Польщі в професіях, де вільне володіння польською мовою не вимагається. Прикладом може бути водій таксі. Ще більш популярними професіями, які виконують українські іммігранти, є: працівник рецепції в готелі, а також бармен/офіціант. Найчастіше обираною професією громадянами України є продавець/касир. Українці дедалі частіше відкривають також магазини з українськими продуктами, прикладом чого може бути мережа «Україночка», яка функціонує також як інтернет-магазин [73].

Маючи на увазі середні заробітки українців, варто подивитися, яку їх частину вони здатні передати своїй родині до країни походження. Проаналізувавши наведені дані, можна дійти висновку, що найбільшу групу (майже 35%) тих, хто переказує кошти, становлять ті, хто надсилає своїй родині в Україну від 1001 до 2000 злотих. Трохи менше, а саме 22% працюючих, переказують своїм родичам у країні походження доходи в розмірі від 501 до 1000 злотих. Майже кожен п'ятий громадянин України виділяє від 2000 до 3000 злотих для своєї родини в країні походження. Пам'ятаючи, що лише 15% громадян України заробляють понад 3500 злотих нетто, слід зазначити, що майже 3/4 з них надсилають своїм родинам понад 3000 злотих. Лише 15% українців можуть переказати менше 500 злотих родині [33].

Враховуючи той факт, що більшість з них перебуває в Польщі недовго – менше 6 місяців, ймовірно, що вся сума доходу буде передана особисто під час повернення або перебування працівника в країні походження. Міжнародні грошові перекази були найпопулярнішою формою переказу доходів громадян України до своєї країни походження. Лише 8% працівників української національності переказують свої заощадження через знайомих, тоді як послугами водія користуються лише 3% опитаних [44, с. 50].

Українці часто перебувають у Польщі на підставі короткострокових віз (до 3 місяців) або біометричних паспортів, які, однак, не дозволяють їм легально працевлаштуватися. Аж 60% з них перебували в Польщі менше 3 місяців на момент проведення дослідження. Осіб, які перебували понад рік, було лише менше 3%. Кожен четвертий працівник з України перебував у Польщі від 3 до 6 місяців [33].

Українці не планують залишатися в Польщі надто довго. Понад половина з них (50,4%) має намір залишитися в Польщі лише від 3 до 6 місяців, кожен третій з них – лише до 3 місяців (32,5%), тоді як на період від 6 до 12 місяців – лише 11,7% громадян України. Щодо постійного поселення, цю мету декларує лише 5,4% українців, що працюють у Польщі. Звідси випливає, що середній

планований час, який українці мають намір провести в Польщі, становить менше 6 місяців [19].

З іншого боку, цікаво виглядає відповідь на запитання, чи хотіли б українські працівники переїхати до Польщі. На кілька років понад одна чверть українців хотіла б переїхати до Польщі, тоді як близько 22% планують оселитися в Польщі на постійно. Лише менше 14% не думають про оселення в Польщі, а майже 38% не мають думки з цього питання. Понад половина опитаних заявила, що до оселення в Польщі їх могло б заохотити вищезазначена винагорода, ще 22% – несприятлива ситуація в Україні, а 18% – кращий професійний розвиток у Польщі. Для менше 9% заохочуючим фактором для постійного проживання в Польщі був би шлюб. Майже одна п'ята українців вважає, що ніщо не може переконати їх оселитися в Польщі [70].

Понад 53% мігрантів з України декларують, що працюють понад 40 годин на тиждень. Мігранти з України часто працюють у кількох місцях 6-7 днів на тиждень, тому середній час, присвячений роботі, значно довший, ніж офіційний тижневий робочий час у Польщі (40 годин). Мігранти з України перебувають у Польщі з метою заробітку, живуть в чужому середовищі, тому й обмежують свій вільний час за рахунок додаткових робіт чи занять. Переважна більшість мігрантів добре оцінює поточні умови праці (79%). Кожен четвертий (26%) мігрант оцінює умови праці в Польщі як дуже добрі. Особи, які оцінюють умови праці як погані, становлять лише 2% від загальної кількості мігрантів з України. На сприйняття умов праці в Польщі значно впливає порівняння з умовами праці в Україні, що може зумовлювати кращі оцінки умов праці в нашій країні. 42% мігрантів з України працюють у Польщі на підставі трудового договору (*umowa o pracę*), кожен четвертий (23%) – на підставі договору доручення (*umowa zlecenie*). Інші форми договорів (наприклад, *umowa o dzieło*) трапляються на польському ринку маргінально. Кожен п'ятий мігрант з України (21%) працює в Польщі без жодного договору. Оскільки мігранти часто працюють у кількох місцях, то частина цієї групи має договір в одному з

кількох місць працевлаштування. 71% мігрантів з України працюють на підставі якогось типу договору [13].

Щодо роботодавців, то аж 39% великих фірм наймають українців. Характерно, що аж 80% з них працюють на посадах нижчого рівня. Видно, що кількість підприємств зростає і вже знаходиться на високому рівні, однак українці весь час переважно працюють на нижчих посадах. Починає зростати також відсоток фірм, що наймають білорусів – у 2018 році їх було вже 10%. Аж 91% роботодавців позитивно або нейтрально ставляться до українських працівників. Це задоволення українськими працівниками має свої наслідки в тому, що майже кожен четвертий роботодавець готовий платити працівнику з України більше, ніж з Польщі [33].

Варто почати з думки про громадян України з боку поляків. Тому їх оцінки поляками дуже поширені. Наведено історію, описану одним з інтернет-порталів: «Під час покупок у Tesco на Гоцлаві я був свідком дивовижної ситуації. Одна клієнтка вголос пояснювала працівниці магазину, як сильно вона не любить «руських» та українців. Вона казала, що не соромиться цього і відкрито визнає такі погляди. Вона описувала, що відбувається з її організмом від самого звуку цих мов, – розповідає читач. Жінка говорила кілька хвилин. – Вона підкреслювала, що ненавидить їх. Вона говорила з величезним почуттям переваги та зневаги до працівників зі Сходу. «Тепер куди не підеш, на кожне будівництво і в магазин скрізь українською говорять. Ми живемо в Польщі, тут треба говорити польською», – голосно казала вона.. З такими поглядами поляків зараз все більше зіштовхуються українці [28, s. 29].

Подібну історію розповіла мешканка Бялоленки. – «Під час покупок у Lidl на вул. Модлінській одному з клієнтів не сподобався акцент українки, яка працювала там продавцем. Він накричав на неї і сказав, щоб «говорила польською», – зізнається вона. – «Жінка зщулилася і вибачилася», – додає вона. Клієнти негайно відреагували і зробили зауваження обуреному чоловікові. – «Чоловік розлютився, щось огризнувся, залишив покупки і пішов», – описує мешканка. Натомість інший мешканець столиці дуже тепло відгукнувся про

працівників зі Сходу. – «Пані, яка працює в районному магазині, завжди посміхається і розмовляє. Нещодавно вона запитала про книгу, яку я купив доньці. Працівники з України дуже милі. Вони привносять зовсім іншу атмосферу в магазини» [28, s. 30].

Часто облаштування робітничих гуртожитків у житлових будинках викликає численні протести мешканців. Прикладом може слугувати випадок, описаний «Dziennik Polska. The Times», де зі статті можна дізнатися, що мешканці не бажають бачити іммігрантів у будинку, оскільки ті порушують спокій, а також спричиняють зростання злочинності. «Про це повідомив один із мешканців Саської Кемпи. Мешканці будинку за адресою Мароканська 25 не хочуть бачити у своєму оточенні іноземців. Як вони аргументують на листівках, що були розкидані по поштових скриньках, українці, білоруси та литовці є причиною "шуму, величезного смороду, руйнувань і забруднень, а також крадіжок» . Автори закликають спільно «позбутися проблеми». Принаймні так впливає з анонімною листівки, підписаної лише "сусіди» [83].

Варто навести результати аналізу понад 1,2 млн інтернет-записів, які поляки адресують українцям. Це дослідження провів соціолог, доктор Марек Трошинський. Він, зокрема, зазначає, що «образ у багатьох інтернет-коментарях базується на історичному стереотипі, насамперед на подіях 40-х років XX століття. Питання вбивств на Волині та діяльності УПА і Степана Бандери значною мірою формує градус дискурсу і досі використовується для наростання напруги у взаємних відносинах (...) Існує також бачення, яке показує, що державність України була побудована всупереч польській державності, що ґрунтується головним чином на територіальній суперечці. «Вони забрали у нас Львів та землі Галичини, а тепер зазіхають на Перемишль». Іншими словами: «неприязнь ґрунтується не тільки на історії, але й – на думку авторів постів – на суперництві за кордони. І не має значення, що тема претензій відсутня у висловлюваннях представників уряду ні у Варшаві, ні в Києві» [66].

На противагу цьому є також багато негативних думок: «У мене на роботі дуже багато українців. Один з них якось розповідав свою біографію, був поліцейським. Як потім виявилось, права купив. І інші знайомі кажуть, що там дуже багато беруть хабарів. Колега, який купив права, погано бачить, інший знайомий казав, що він проїжджає на червоне світло. Вони почуваються у нас безкарними. Я сама бачу ставлення багатьох з них на роботі: "він цього не буде робити, бо не приїхав сюди з...". І тому така цькування на національність, що це українець» [65].

Щодо ринку праці, у 2017 році аж 67% українців були скоріше задоволені своєю роботою, а 27% – задоволені. Якщо говорити про задоволення, яке дають конкретні елементи роботи, у 2017 році аж 90% опитаних українців вказали на винагороду. Трохи менше, а саме 89%, відповіли, що відносини зі співробітниками та ставлення іммігрантів до поляків приносять їм задоволення, а 87% заявили, що відносини з керівником їх задовольняють. Однак, що важливо, за деякими дослідженнями, Польща розглядається як місце для заробітної праці. Як зазначено у звіті "Барометр імміграції з метою заробітку – І півріччя 2018", лише 11% опитаних українців хочуть оселитися в Польщі на постійно, а 74% кажуть «категоричне ні». Натомість аж 75% опитаних працівників приїжджали до Польщі на роботу більше одного разу [19].

Цікаво виглядає ставлення українців, які проживають в Україні, до Польщі. У дослідженні громадської думки за червень 2017 року Польща отримала найбільшу симпатію серед усіх народів. Аж 44% опитаних відповіли, що мають до Польщі "тепле" ставлення, а 14% – "дуже тепле". 35% респондентів відповіли, що їхнє ставлення "нейтральне", і лише 3% – "холодне" або "дуже холодне". У цьому дослідженні відсоток українців, позитивно налаштованих до Польщі (58%), перевищив на 4% Європейський Союз та на 6% Білорусь [19].

Окрім вищезгаданих прикладів з блогів про Польщу, в Інтернеті також описуються розмови з українцями. Наприклад, Олена, яка приїхала з родиною до Варшави з Донецька, вважає, що «поляки більше дбають про спільний

простір і вважає, що польські продукти вищої якості. Вона каже, що люди, які нарікають на життя в Польщі, повинні спробувати життя в Україні, і заявляє, що хоче тут залишитися назавжди» [54]. . Іншим прикладом може бути Ірина, яка приїхала до Польщі з чоловіком та донькою. Вона каже, що цінує в Польщі спокій та безтурботність людей, а також сучасність нашої комунікації та високу якість доріг [28, s. 31].

У новітніх дослідженнях понад шість з десяти мігрантів з України мають намір залишитися в нашій країні на довший термін, тоді як аж 74% опитаних позитивно висловлюються щодо доброзичливості поляків. Рівень життя хвалять 88% мігрантів з України в Польщі, а 44% опитаних вказують нашу країну як цільову еміграцію [28, s. 32].

На початковому етапі варто проаналізувати твердження про легку асиміляцію українців. Можна погодитися з твердженням, що подібна культура, мова та звичаї полегшують асиміляцію, проте українці часто працюють у межах своїх соціальних мереж, як на роботі, так і за місцем проживання. Прикладом можуть бути будівельники, де на деяких будовах вони становлять переважну більшість. У підвроцлавських Белянах, у ресторані McDonald's, весь персонал має українське громадянство, крім керівника, який є поляком. Між собою вони спілкуються українською мовою, так само як у хостелах чи будинках, де спільно орендують кімнату. Їхній контакт з польською мовою часто обмежується лише спілкуванням у магазині під час покупок. Українці також створюють свої профспілки, а молодше покоління відвідує заходи, організовані лише для них [28, s. 33].

Аналізуючи польсько-українські шлюби, слід відзначити їхній 2,5-кратний ріст за останні роки. У 2015 році було зафіксовано 3 367 бінаціональних шлюбів, тобто укладених громадянами двох різних національностей (у цьому випадку поляки з іноземцями). У 2017 році ця цифра зросла до 4 662, що є найвищим показником за останні 20 років. Що стосується польсько-українських шлюбів, то їхня кількість зросла з 400 у 2013 році до

1000 у 2017 році, що пов'язано зі збільшеним притоком іммігрантів з України. Передбачається подальше зростання цієї цифри [50, с. 193].

Цікавим є той факт, що якщо українки є найбільш бажаними дружинами серед іноземок, то польки найчастіше виходять заміж за британців, а українці є лише четвертими за черговістю, після німців та італійців.

Українських учнів у польських школах можна розділити на 2 групи. До першої належать ті діти, які вміють говорити польською, до другої – ті, що дуже погано спілкуються цією мовою. Діти-іноземці мають гарантовані 3 години польської мови та 2 інших предметів на тиждень протягом першого року, проте вчителі скаржаться, що після уроків учні мало що запам'ятовують. Асистент, який перекладає учням, що не знають мови, може відволікати інших учнів. Рішення, запропоноване вчителями, полягає, за зразком західних країн, у додатковому році перед початком занять для вивчення дітьми лише польської мови. Навіть незважаючи на використання мови вдома, на деяких уроках, наприклад, біології, використовується спеціалізована лексика, яка не вживається в повсякденних розмовах, і яку дитина не зрозуміє (наприклад, фотосинтез або інфузорія). Українські учні легко асимілюються і швидко вивчають мову. Самоврядування дедалі частіше призначає радників з питань мультикультурності, як це відбувається, наприклад, у Кракові. У Кракові, Варшаві та Вроцлаві місто співфінансує викладання польської мови як іноземної для вчителів [80].

Дедалі більше учнів з України обирають польські середні школи, а також вищі навчальні заклади. Особливо університети зацікавлені в студентах з України, оскільки для них це додатковий дохід. Наразі понад половина іноземних студентів – це громадяни України. Але чи завжди це позитивне явище? Одним з голосів у дискусії є стаття "Школа відсиджування" в одному з польських тижневиків. У Польщі у 2018 році навчалося 37 683 студенти з України – вдвічі більше, ніж у 2013 році. Один з героїв статті розповідає, що для університету найважливішим є надходження плати за навчання. Документ, що дає право на навчання (довідка, яка засвідчує володіння ним польською

мовою на розмовному рівні), він отримав нелегально, тому під час лекцій мало що розуміє. Він є водієм Uber'a, що дозволяє йому заробити за два дні середню українську зарплату, а також пізнати польську культуру. Університети, щоб вижити в умовах демографічного спаду, мусили приваблювати студентів. Робили це демпінговими цінами – набагато нижчими, ніж у Західній Європі. Особливо після зміни законодавства у 2015 році, коли студенти денної форми навчання отримали можливість легальної роботи, кількість іноземців, що працюють у Польщі, почала зростати лавиноподібно. Деякі вищі навчальні заклади не перевіряли мовну компетентність іноземців, інші давали їм по кілька шансів на складання іспитів або застосовували пільгові тарифи під час іспитів, аби вони не зникли зі списку студентів; ще інші рекламували себе на українських базарах [80].

Цікаво виглядають дані щодо розміру доходу, який отримують вищі навчальні заклади від навчання іноземців. У Любліні було підраховано, що дохід університету з цього приводу становить близько 53 мільйонів злотих, тоді як місто завдяки покупкам, орендній платі тощо заробляє на іноземцях близько 80 мільйонів злотих на рік. Люблін у 2012 році включив інтернаціоналізацію університетів до стратегії міста і почав отримувати з цього конкретні прибутки. У люблінських університетах зараз є 50 замість 4 спеціальностей, які викладаються англійською мовою, також з'явився великий попит на навчання за інформатичними спеціальностями. Дедалі більше українців у Польщі також засновують компанії. Вони хвалять відсутність необхідності давати хабарі на кожному кроці, нарікають на надмірне приділення уваги питанням історії обох народів. Але загалом громадяни України хвалять Польщу, і більшість з них не хоче повертатися додому [13].

Говорячи про позитивні аспекти прибуття громадян України до Польщі, не варто забувати про негативні наслідки їхнього прибуття. У 2017 році кількість злочинів, скоєних іноземцями, зросла аж на 40 відсотків. Натомість кількість зловживань, скоєних ними, зросла приблизно на 80 відсотків за останні 2 роки. У Польщі у 2017 році іноземці скоїли 6264 злочини, з яких

половину (3600) становлять злочини, скоєні громадянами України. Найчастішими злочинами, скоєними українцями, були пов'язані з керуванням транспортними засобами у стані сп'яніння та дорожні злочини – загалом вони становили понад 90 відсотків усіх злочинів, скоєних громадянами цієї країни: 1,6 тис. були пов'язані з керуванням у нетверезому стані, а 1,7 тис. стосувалися дорожніх злочинів. Українці дотримуються логіки, що якщо в Україні поліцейських, які трапляються рідко, можна підкупити, то в Польщі спрацює той самий спосіб поведінки. Проблемою є також ухилення від штрафів – Прикордонна служба не може виписувати штрафи з камер відеофіксації. Прикладом може бути український нетверезий водій вантажівки, який протаранив автомобілі, що стояли в заторі, убивши двох людей у Нижньосілезькому воєводстві. Лавиноподібно зростає також кількість переслідуваних українців – у 2017 році це було 3253 громадяни України, що становить 80 відсотків усіх переслідуваних іноземців. Однак при перетині польського кордону близько 10 мільйонами українців, вважається, що кількість скоєних ними злочинів пропорційна їхній кількості, що перебуває в Польщі [28, s. 33].

З огляду на це, першими свої кампанії, орієнтовані на українців, запровадили банки. Розпочав BZ WBK зі сторінки українською мовою, а потім з інфолінією цією мовою у 2017 році. Незабаром подібні дії здійснили й інші банки, зокрема PKO BP та Pekao SA. Першою компанією, яка у масовому масштабі почала транслювати рекламу на телебаченні українською мовою, став Play. Одночасно з'явилася реклама цієї мережі на вулицях українською мовою, а також була створена інфолінія цією мовою. Окрім банків, свої послуги для українців відкрили також платіжні агенції, що безпосередньо звертаються до клієнтів, наприклад, відкриваючи свої представництва на польсько-українському кордоні.

Додаткову можливість для заробітку побачили також транспортні компанії. PKP, LOT та Wizzair запустили додаткові рейси до України, аналогічно вчинили й українські транспортні компанії. Наразі з Перемишля до

Львова потяг відправляється двічі на день, а подорож триває менше двох годин. Ціна квитка у другому класі становить близько 270 українських гривень, що в перерахунку дорівнює менше 37 злотих. Популярними є також сполучення з Перемишля до Одеси, а також з Варшави / Вроцлава / Любліна до Києва. Аеропорт у Катовіцах ще у 2009 році створив сторінку українською мовою.

Багато міст, наприклад, Познань чи Люблін, мають веб-сайти своїх міст українською мовою. У Варшаві в автоматах з продажу квитків з початку березня 2019 року також існує українська, окрім англійської, російської та німецької мовних версій. McDonald's пішов далі і розміщує оголошення про роботу українською мовою у своїх ресторанах, чим їм вдалося залучити багато працівників з цієї країни [64].

Інші самоврядування також намагаються залучати громадян України. Тут можна навести приклад Гданська. Гданський Уряд Праці відкрив у Львові своє бюро, де мешканці можуть отримати інформацію про пропозиції роботи у Поморському воєводстві, а також дізнатися про туристичні та культурні принади регіону. Гданське Інформаційне Бюро у Львові також організовує зустрічі, на яких можна дізнатися про найновіші правила щодо легалізації перебування в Польщі. Управління планує найближчим часом створити Пункт Допомоги Іноземцям. Люблін, як вже згадувалося вище, також дуже активний у залученні українців. Він належить до Міжкультурних Міст Ради Європи та Групи з питань Міграції та Інтеграції Союзу Польських Метрополій, де проводить роботу з адаптації публічних послуг до потреб іноземців. У люблінській ратуші існує Пункт Обслуговування Іноземців, у якому працює громадянин України. Працівники іншого з відділів допомагають українським студентам та випускникам люблінських вишів у пошуку роботи та стажування [28, s. 35].

У польських школах Сьогодні навчається понад 150 000 дітей і підлітків, які виникли з війни в Україні. З вересня 2024 року, після введення обов'язкової шкільної освіти для українських дітей і підлітків, до польської освітньої

системи приєдналася нова група учнів, які раніше не були охоплені польськими школами.

Польські школи стають усе більш мультикультурними, і ця тенденція зберігатиметься в найближчі роки. Такі зміни відкривають значні можливості, але водночас потребують довгострокових системних рішень. Учителі потребують постійної підтримки від освітніх органів, адміністрації, центрів підготовки педагогів та неурядових організацій [73]

Військова агресія Росії проти України призвела до значного збільшення кількості українців у Польщі, що, своєю чергою, вплинуло на зростання інтересу до освітніх пропозицій польських університетів. У 2022/23 навчальному році кількість студентів з України зросла на 12 119 осіб, досягнувши 48 150 осіб. Для порівняння, у 2019 році в Польщі навчалося понад 39 тисяч українських студентів, що становило половину всіх іноземних студентів у польських вишах [19].

Головною причиною припливу українських студентів до Польщі стало повномасштабне вторгнення Росії в Україну, яке розпочалося в лютому 2022 року. У результаті кількість українських студентів зросла до понад 48 тисяч, що становить приблизно 47% від загальної кількості іноземних студентів у Польщі.

У 2022/23 навчальному році українські студенти переважно обирали заочну форму навчання в недержавних університетах Польщі. Частка українських студентів на денній формі навчання серед усіх іноземних студентів у недержавних вишах становила 34,1%. [77].

Найбільша кількість українських студентів зосереджена у великих академічних центрах, таких як Варшава та Краків. У вишах Мазовецького воєводства студенти з України становили 24% від усіх іноземних студентів, що в абсолютних цифрах дорівнює 11 500 особам. У Малопольському воєводстві, яке є сусіднім, ця кількість менша на 6 400 студентів. Понад 4 тисячі українських студентів також навчаються у Дольношльонському, Люблінському, Великопольському та Лодзькому воєводствах [77].

Переважна більшість українських студентів (75%) у 2022/23 навчальному році здобували освіту на програмах першого ступеня (бакалаврат). На програмах другого ступеня (магістратура за єдиною системою) навчалося 20% студентів, а решта 5% були студентами магістерських програм.

Найпопулярнішою спеціальністю серед українських студентів у 2022/23 навчальному році був менеджмент, який обрали 19% студентів. Інтерес до цієї спеціальності зріс на понад 5 000 осіб порівняно з попереднім роком. Високу популярність також мають інформаційні та комп'ютерні технології (ІТ), які обрали 10% українських студентів. Трохи менш популярним є медичний факультет, хоча він також приваблює іноземних студентів [77].

Міграція, спричинена війною в Україні, значно вплинула на освітній ландшафт Польщі, зробивши її ключовим напрямком для українських студентів. Зростання їхньої кількості, переважання заочної форми навчання та вибір таких спеціальностей, як менеджмент і ІТ, відображають як потреби ринку праці, так і прагнення молоді здобути конкурентоспроможну освіту. Ця тенденція підкреслює необхідність адаптації польських університетів до мультикультурного студентського середовища та підтримки інтеграції іноземних студентів [80].

Таким чином, 2004–2024 роки , свідчить про значний вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток Польщі. Зростання кількості українських трудових мігрантів, особливо після 2014 року та масовий приплив біженців після 2022 року, спричинило активізацію зусиль польського уряду щодо їх інтеграції. Запровадження спрощених процедур працевлаштування, дозволило українцям швидко інтегруватися в ринок праці, особливо в таких секторах, як будівництво, сільське господарство, логістика та сфера послуг. Водночас програми соціальної адаптації, включаючи мовні курси, освітні ініціативи та підтримку сімей з дітьми, сприяли полегшенню інтеграції. Проте виклики, такі як мовний бар'єр, обмежений доступ до кваліфікованої роботи для висококваліфікованих мігрантів, а також окремі прояви дискримінації, вказують на необхідність вдосконалення інтеграційних політик. Адаптація та

зайнятість українців у Польщі продемонстрували як позитивний внесок мігрантів у економіку, так і потребу в довгострокових стратегіях для забезпечення їх повноцінної інтеграції та гармонійного співіснування з місцевим населенням.

ВИСНОВКИ

На основі комплексного аналізу міграційної політики Республіки Польща у період з 2004 по 2024 рік можна сформулювати наступні висновки. Польська міграційна політика пройшла значний шлях від відносної закритості до більш прагматичної та адаптивної моделі. До 2004 року акцент робився переважно на контролі кордонів та запобіганні нелегальній міграції, що було зумовлено її географічним розташуванням на східному кордоні ЄС. Вступ до Європейського Союзу став каталізатором для гармонізації законодавства з *acquis communautaire*, що вимагало імплементації спільних правил Шенгенської зони, асилової політики та директив щодо возз'єднання сімей.

Проте, після 2014 року, особливо з початком збройного конфлікту на сході України, Польща почала свідомо використовувати міграцію як інструмент компенсації демографічних втрат та вирішення дефіциту робочої сили, що особливо відчувався в таких секторах як сільське господарство, будівництво та послуги. Трудова міграція стала центральним стовпом польської міграційної політики, особливо після 2014 року. Польща активно залучала працівників з України, Білорусі, а згодом і з інших країн (Грузія, Молдова, Індія, Філіппіни). Це реалізовувалося через спрощену процедуру отримання дозволів на роботу, що дозволило працедавцям швидше та легше наймати іноземців, особливо з України, для сезонних та короткострокових робіт, а також розширення секторів, відкритих для іноземної робочої сили — від сільського господарства до промисловості, послуг та ІТ-сектору.

Додатково, було здійснено адаптацію візової політики: хоча Шенгенська віза залишалася стандартом, для українців та деяких інших категорій мігрантів вводились національні візи, що полегшували доступ до польського ринку праці. Польща продемонструвала різну реакцію на міграційні кризи, залежно від їхнього характеру та геополітичного контексту.

Під час кризи 2015-2016 років у відповідь на сирійську міграційну кризу та політику ЄС щодо квот на біженців, Польща зайняла досить обережну, а подекуди і відверто опозиційну позицію, посиляючись на питання національної

безпеки та культурної інтеграції. Це стало періодом суттєвих розбіжностей з Брюсселем.

Проте, повномасштабне вторгнення в Росії в Україну у лютому 2022 року кардинально змінило підхід Польщі. Країна продемонструвала безпрецедентну солідарність та відкритість, прийнявши мільйони українських біженців. Було запроваджено спеціальний закон, що надавав українцям статус "тимчасового захисту", доступ до соціальних виплат, освіти, охорони здоров'я та ринку праці нарівні з громадянами Польщі. Цей крок став унікальним прикладом гуманітарної відповіді та водночас підкреслив етнічну та культурну близькість, що полегшило адаптацію. Незважаючи на успіхи у залученні робочої сили та швидку реакцію на кризу 2022 року, довгострокові виклики інтеграції залишаються значними. Вони включають житлову проблему через недостатню кількість доступного житла, особливо для великих сімей, що створює суттєві перешкоди для стабілізації мігрантів.

Також актуальною є проблема доступу до якісної освіти – хоча діти мігрантів мають доступ до польських шкіл, існують проблеми з адаптацією навчальних програм, достатньою кількістю кваліфікованих викладачів польської мови як іноземної та психологічною підтримкою. Медичне обслуговування теж зазнало навантаження, що потребує додаткових ресурсів та адаптації до потреб мігрантів. Соціальна та культурна адаптація є викликом, адже попри культурну близькість з українцями, існують відмінності, що вимагають уваги, а для мігрантів з інших культурних регіонів ці виклики ще більш виражені. Крім того, дискримінація та ксенофобія все ще трапляються на ринку праці, у побуті чи з боку суспільства, особливо щодо мігрантів з Азії чи Африки.

Перспективи натуралізації та довгострокового перебування для багатьох мігрантів залишаються складними і забюрократизованими, що може стримувати їх від довгострокової інтеграції та інвестицій у польську економіку. Польща постійно шукає баланс між власними національними інтересами (демографічні, економічні) та зобов'язаннями як члена ЄС. Це проявляється у

вибірковому підході до імплементації європейських політик, де Польща активно користується можливостями спільного ринку праці та вільного пересування для своїх громадян, але водночас може критично ставитися до спільних механізмів розподілу відповідальності за біженців. З іншого боку, солідарність з Україною у 2022 році зміцнила позиції Польщі в ЄС і дозволила залучити значну фінансову допомогу для підтримки біженців. Загалом, міграційна політика Республіки Польща у 2004-2024 роках є багатогранною та динамічною. Вона успішно адаптувалася до внутрішніх потреб ринку праці та зовнішніх геополітичних викликів, зокрема до безпрецедентної кризи, викликаной повномасштабним вторгненням Росії в Україну. Проте, перед Польщею стоять значні завдання щодо забезпечення сталої інтеграції мігрантів, оптимізації законодавства та подолання потенційних соціальних викликів, щоб перетворити міграцію на довгостроковий чинник економічного та соціального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДЖЕРЕЛА

1. Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» № 761-VIII від 05.11.2015 р., із змінами і доповненнями № 341-IX від 05.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/761-19>
2. Імплементативне Рішення Ради (ЄС) 2022/382, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU22006>.
3. Cudzoziemcy w Polsce po 2020 r. Urząd do Spraw Cudzoziemców. URL: <https://www.gov.pl/web/udsc/cudzoziemcy-w-polsce-po-2020-r>
4. Cudzoziemcy wykonujący pracę w Polsce w grudniu w 2024 r. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/cudzoziemcy-wykonujacy-prace-w-polsce-w-grudniu-w-2024-r-15,25.html>
5. Cudzoziemcy wykonujący pracę w Polsce w 2022 roku. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/cudzoziemcy-wykonujacy-prace-w-polsce-w-2022-roku,15,1.html>
6. Cudzoziemcy wykonujący pracę w Polsce w 2023 roku. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/cudzoziemcy-wykonujacy-prace-w-polsce-w-2023-r-,15,13.html>
7. Główne kierunki emigracji i imigracji na pobyt stały w latach 1966-2023 <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2023,4,2.html>
8. Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2018-2023. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/obszary->

[tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-czasowej-emigracji-z-polski-w-latach-2018-2023,18,2.html](https://stat.gov.pl/tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/informacja-o-rozmiarach-i-kierunkach-czasowej-emigracji-z-polski-w-latach-2018-2023,18,2.html)

9. [Informacja Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców o stosowaniu w roku 2019 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.](https://www.gov.pl/attachment/cfda40c2-e4df-4a0b-809b-87d2dd09ab68) URL: <https://www.gov.pl/attachment/cfda40c2-e4df-4a0b-809b-87d2dd09ab68>
10. Informacja Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców o stosowaniu w roku 2020 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://www.gov.pl/attachment/da04d550-f64b-4815-8b91-b1e9ecc8eac5>
11. Kompleksowa i odpowiedzialna strategia migracyjna Polski na lata 2025–2030. 15 października 2024 r. URL: <https://www.gov.pl/web/premier/odzyskac-kontrolę-zapewnić-bezpieczeństwo---strategia-migracyjna-na-lata-2025---2030>
12. Legal migration: Attracting skills and talent to the EU. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2654.
13. Mieszkańcy Ukrainy objęci ochroną czasową <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/mieszkancy-ukrainy-objeci-ochrona-czasowa,19,1.html>
14. Obywatele Białorusi w Polsce – raport Urzędu do Spraw Cudzoziemców. URL: <https://www.gov.pl/web/udsc/obywatele-bialorusi-w-polsce--raport2>
15. Obywatele Gruzji w Polsce – raport Urzędu do Spraw Cudzoziemców. URL: <https://www.gov.pl/web/udsc/obywatele-gruzji-w-polsce---raport>
16. Obywatele Ukrainy w Polsce – raport Urzędu do Spraw Cudzoziemców. URL: <https://www.gov.pl/web/udsc/obywatele-ukrainy-w-polsce--aktualne-dane-migracyjne2>
17. Polityka migracyjna Polski – diagnoza stanu wyjściowego <https://www.gov.pl/web/mswia/polityka-migracyjna-polski--diagnoza-stanu-wyjsciowego>

18. Polityka migracyjna polski – stan obecny i postulowane działania Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2012 r. URL: <https://byczyna.pl/download/attachment/24952/polityka-migracyjna-polski.pdf>
19. Polityka migracyjna Polski w opiniach aktorów instytucjonalnych. Raport z badania. Warszawa 2024. 173 s. URL: <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2024/1023/082155-raport-kbnm-pan-dla-mswia-min.pdf>
20. Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2020 roku. Główny Urząd Statystyczny. URL: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5466/15/7/1/ruch_graniczny_oraz_wydatki_cudzoziemcow_w_polsce_i_polakow_z_a_granica_w_2020_roku.pdf
21. Zezwolenia na pracę cudzoziemców w Polsce w 2017 r. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/opracowania/zezwolenia-na-prace-cudzoziemcow-w-polsce-w-2017-r-,18,1.html>
22. Zezwolenia na pracę cudzoziemców w Polsce w 2018 r. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/opracowania/zezwolenia-na-prace-cudzoziemcow-w-polsce-w-2018-r-,18,3.html>
23. Zezwolenia na pracę cudzoziemców w Polsce w 2019 r. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/opracowania/zezwolenia-na-prace-cudzoziemcow-w-2019-roku,18,2.html>
24. Zezwolenia na pracę cudzoziemców w Polsce w 2020 r. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/opracowania/zezwolenia-na-prace-cudzoziemcow-w-2020-roku,18,4.html>
25. Zezwolenia na pracę cudzoziemców w Polsce w 2021 r. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/opracowania/zezwolenia-na-prace-cudzoziemcow-w-2021-roku,18,5.html>

[pracy/opracowania/zezwozenia-na-prace-cudzoziemcow-w-2021-roku,18,5.html](https://www.gov.pl/web/udsc/sytuacja-dotyczaca-ukrainy)

26. Zniesienie obowiązku wizowego wobec obywateli Ukrainy – konsekwencje migracyjne dla Unii Europejskiej Ekspertyza Ośrodka Studiów Wschodnich (SKRÓT). 2017. URL: <https://www.gov.pl/web/udsc/sytuacja-dotyczaca-ukrainy>.
27. Uchwała Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności. (2013, luty). URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wmp20130000121>
28. Ukraińcy na polskim rynku pracy Raport Europejskiej Sieci Migracyjnej. Warszawa 2019 40 s. URL: <https://www.gov.pl/attachment/3689d8cc-7523-4fc9-9e60-d7353fce5837>
29. World Migration Report 2022. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2022.pdf>.

МОНОГРАФІЇ І СТАТТІ

30. Гостинна Польща 2022+/ ред. Мачей Буковські, Мачей Душик. Варшава, 2022. URL: <https://wise-europa.eu/wp-content/uploads/2024/05/Hospitable-Poland-UA.pdf>
31. Гусак Д. Міграційна криза в Республіці Польща внаслідок російсько-української війни. *Літопис Волині*. 2023. №28. С. 209-214. URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/431>
32. Западнюк С. О. Міграції населення України: передумови, динаміка та наслідки розвитку / Наук. Ред.. Руденко Л. Г. К.: 2011. 240 с.
33. Зубик А. І. Сучасна трудова міграція українського населення в Польщу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Географія. 2014. № 1. С. 107-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2014_1_15.
34. Качурець Ч. І. Теоретичні аспекти впливу міграційних процесів на зовнішню політику та національну безпеку України. *Вісник СевНТУ. Вип.*

- 100: *Політологія: Зб.наук. пр. Севастополь*: вид-во СевНТУ, 2009. С.122–129.
- 35.Короленко Н. В., Петросян А. А. Міжнародна міграція робочої сили: причини та наслідки. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/87.pdf.
- 36.Магда І. Міжнародні зв'язки України та Польщі: проблеми і перспективи співробітництва. *Дипломатичний вісник*. 2018. № 9. С. 55-59.
- 37.Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. К.: НІСД, 2018. 472 с.
- 38.Малиновська О. Нова стратегія міграційної політики Польщі: чим вона важлива для України? *Центр економічних і соціальних досліджень*. URL: <http://niss.gov.ua/pro-institut/struktura>
- 39.Малиновська О.А. Сучасна міграція українців до Польщі та пов'язані з нею виклики. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrats_Pol-fbd2a.pdf.
40. Малиновська О.А. Трудова міграція українців за кордон у дзеркалі наукових досліджень. *Міжнародний науковий форум: Наукові записки: Серія «Історія» 183 соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Вип. 4: збірник наукових праць. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. С. 143–153.
41. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування. К.: НІСД, 2011. 40 с.
42. Малиновська О. А. Перекази мігрантів з-за кордону обсяги, канали, соціально-економічне значення: аналіт. доп. К.: НІСД, 2014. 60 с.
- 43.Малиновська О. Українсько-польський міграційний коридор: особливості та значення. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. №2. С.31 -40. URL: <https://dse.org.ua/arhcive/24/2.pdf>
- 44.Мельник Г., Губицький Л. Трудова міграція українців до Республіки Польща 2014–2022 рр. *Європейські історичні студії*. 2022. №23. С. 44 -56.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1bHjc6aCmsDY4rC9Tweup4IXe0Gb4-CLg/view>

45. Нгуєн А. «Міграція – це не проблема, що потребує розв’язання. Це реальність, яку треба регулювати й скеровувати». *Україна дипломатична*. 2021. Вип. 22. С. 350-356. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001303447>
46. Процик І. С., Кара Н. І. Особливості процесів міграції населення України. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2022. №1(7). С.231 – 240. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28342/procik-231-240.pdf>
47. Ткачова В. В. Міграційна політика Угорщини та Польщі в період міграційної кризи 2015-2017 рр. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»*. Випуск 5. С.17 – 26.
48. Фліссак К. Польська міграційна політика в рамках права ЄС. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. №4. С.74 – 80.
49. Шелеп Ю. Українсько-польські міграційні процеси: сучасний етап. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. 2021. Вип. 14. С. 176-192. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001457842>
50. Щерба Г. Еміграція молоді з України як індикатор соціального сирітства дітей мігрантів. *Українознавчий альманах*. 2014. Вип. 15. С. 192–194.
51. Greenhill Kelly M. . Strategic Engineered Migration as a Weapon of Civil Wars, *Journal Article* . 2008. March. Vol. 10. Is. 1. P. 6 21.
52. Janicki W. Polityka migracyjna jako narzędzie wspierania rozwoju regionalnego. *Migration Studies – Review of Polish Diaspora*. 2024. №3 (193), <http://www.ejournals.eu/Studia-Migracyjne/>
53. Jarecki W. Imigracja z Ukrainy jako źródło podaży pracy w Polsce. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. 2017. T. 74. №3. URL: https://papers.wsb.poznan.pl/sites/papers.wsb.poznan.pl/files/ZN_WSB_P_ART/ZNPoz74_W_Jarecki.pdf.

- 54.Kozubek, K. The Ukrainian Factor in Polish Foreign Policy. *The Polish Quarterly of International Affairs*. 2020. Vol. 29, No. 4. PP. 47-64.
- 55.Marczuk B. Polityka migracyjna: krok w dobrą stronę, ale gdzie gospodarka?
URL: <https://sobieski.org.pl/polityka-migracyjna-krok-w-dobra-strone-ale-gdzie-gospodarka/>
- 56.Klimek D.Funkcja ekonomicznamigracji zarobkowej z Ukrainy do Polski. Łódź: Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej. 2015. 299 s.
- 57.Paweł Strzelecki, Stanisław Kluza Polska polityka migracyjna. Uwarunkowania i rekomendacje. Warszawa, kwiecień 2024.64 s.
- 58.Skoczyńska-Prokopowicz. B. Migracje zarobkowe ukraińców do Polski a zasady zrównoważonego rozwoju. *Zeszyty naukowe Politechniki Śląskiej*. 2018. Z. 117. S. 531–546. URL: <https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-42115bdf-5d13-4ca5-ac05-992aa2c3bddc>
- 59.Solga, B. (2015) „Polityka migracyjna jako element polskiej polityki społecznej”, *Wieś i Rolnictwo*. Warszawa, PL, (3 (168), s. 133–145.

УЗАГАЛЬНЮЮЧІ ВИДАННЯ

- 60.Іващук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси : навчальний посібник.Тернопіль. : ЗУНУ. 2022. 204 с.
- 61.Українське суспільство: міграційний вимір (Національна доповідь) Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2018. 396 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

- 62.Актуальна URL: ситуація на кордоні з Польщею. URL: <https://www.ukrainianinpoland.pl/uk/how-many-ukrainians-have-crossed-the-ukrainian-polish-border-since-the-beginning-of-the-war-current-data-uk/>
- 63.Банахевич Ю. Останні тренди трудової міграції: Польща – лідер в ЄС. Укрінформ. 08.12.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3150437-ostanni-trendi-trudovoi-migracii-polsa-lider-v-es.html>

64. Барановська В. Польща вже не влаштовує. Українці вибирають для заробітків іншу країну. 2021. URL: <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/enews/polsha-uzhe-ne-ustraivaet-ukraincy-vybirayut-dlya-zarabotkovdruguyu-stranu-1576192.html>.
65. Грищенко, Д. Пріоритетні напрями економічної співпраці України з Польщею в умовах війни. Diss. Національний авіаційний університет, 2023. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59998/1/%d0%a4%d0%9c%d0%92_292_2023_%d0%93%d1%80%d0%b8%d1%89%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be_%d0%94%d0%a1.pdf
66. Два мільярди євро податків: яку вигоду отримує Польща від українських переселенців? URL: <https://evacuation.city/articles/248173/splatili-2-milyardi-yevro-podatkov-yaku-vigodu-otrimuye-polscha-vid-ukrainskih-pereselenciv>
67. Зміни у програмі 40+ на біженця з України із листопада: виплати будуть у 2023 році. URL: <https://uapl.info/zminy-u-prohrami-40-na-bizhentsia-z-ukrainy-iz-lystopada-vyplaty-budut-u-2023-rotsi/>
68. Желіховський С. «Податковий рай» для трудових мігрантів? Як уряд Польщі переманює українців. 2021. URL: https://lb.ua/world/2021/09/03/493158_podatkoviy_ray_trudovih.html.
69. Європейська міграційна криза. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
70. Інформація для біженців у Польщі на 2023 рік. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/informacia-dla-bizenciv-u-pol-si-na-2023-rik-10340>
71. Малиновська О. Ukraine Crisis Media Center. Міграція в Україні: цифри і факти. УКМЦ 29.10.2021 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pgdhRR4gxzs>
72. Міграційна стратегія Польщі на 2025-2030 роки передбачає посилення політики щодо іноземців. URL:

<https://www.pap.pl/ua/ukrainian/news/migracyjna-strategiya-polschi-na-2025-2030-roki-peredbachae-posilennya-politiki>

73. Польща змінила правила перебування та надання допомоги біженцям України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3634479-polsa-zminila-pravila-perebuvanna-ta-nadanna-dopomogi-bizencam-z-ukraini.html>
74. Нова стратегія міграційної політики Польщі: чим вона важлива для України? URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/nova-stratehiya-mihratsiynoyi-polityky-polshchi-chym-vona-vazhlyva>
75. [Польща планує затвердити нову міграційну політику впродовж пів року. Європейська правда. 10.02.2020.](https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/02/10/7106168/) URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/02/10/7106168/>
76. Працевлаштування в Польщі. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/pratsevashtuvannya-v-Polshchi>
77. Скільки українських студентів навчається у Польщі. URL: <https://www.sestry.eu/statti/skilki-ukrayinskih-studentiv-navchaietsya-u-polshchi>
78. Тишкевич І. Як Польща бореться за українських трудових мігрантів. URL: <https://uifuture.org/publications/24039-yak-polsha-boretsia-za-ukrainskykh-trudovych-migrantiv>
79. Трудова міграція: чи побільшає українських заробітчан у 2022р. 2022. URL: <https://eba.com.ua/trudova-migratsiya-chy-pobilshaye-ukrayinskyh-zarobitchan-u-2022-rotsi>
80. Учні з України в польських школах – навчальний рік 2023-2024 https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2024/10/Ukrainscy-uczniowie-w-polskiej-szkole_raport-CEO_UNICEF_UKR.pdf
81. Better Migration Policies Can Help Boost Prosperity in All Countries. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/04/25/better-migration-policies-can-help-boost-prosperity-in-all-countries>

82. Bezpieczna migracja - bezpieczne państwo. Jak planować mądrą strategię migracyjną? URL: <https://hfhr.pl/blog/bezpieczna-migracja-bezpieczne-panstwo-jak-planowac-strategie-migracyjna>
83. Gajewska G. Między nacjami, klasami, płciami – zarobkowa migracja Ukraińców i Ukrainek do Polski. URL: <http://usj.udpu.edu.ua/article/view/147988/147303>
84. GUS: Na 1,02 mln cudzoziemców pracujących w Polsce 390,5 tys. realizowało umowy zlecenia i pokrewne. https://www.prawo.pl/kadry/ilu-cudzoziemcow-pracowalo-w-polsce-na-koniec-maja-2024-r-gus%2C529873.html?utm_source=chatgpt.com
85. Komisja Europejska alarmuje: Polska wymiera. Do 2060 roku będzie nas mniej o 5 mln. (2015, maj). *Wprost*. URL: <https://www.wprost.pl/506303/komisja-europejska-alarmuje-polska-wymiera-do-2060-roku-bedzie.html>
86. Podsumowanie roku obowiązywania Ustawy o cudzoziemcach. (2021, październik). URL: <https://www.gov.pl/web/udsc/podsumowanie-roku-ustawy-o-cudzoziemcach>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Карта. Адміністративно-територіальний поділ Польщі

Джерело: Зашкільняк Леонід Опанасович, Крикун Микола Григорович.
Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. - 752 с. + 8 кол. мап.

Додаток Б.

**Таблиця кількості емігрантів з Польщі складена Вікторією
Волоцюгою**

Країни перебування	Кількість емігрантів, тис осіб		
	2004 р.	2014 р.	2020 р.
Загальна кількість у світі	1000	2320	2339
Європа	770	2013	1973
Європейський союз (26 країн)	750	1901	1339
Велика Британія	150	685	514
Німеччина	385	614	706
Франція	30	63	63

Джерело: за матеріалами Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2020. Główny Urząd Statystyczny. URL:
https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5471/2/14/1/informacja_o_rozmiarach_i_kierunkach_czasowej_emigracji_z_polski_w_latach_2004-2020.pdf

Додаток В.

Польські заробітчани в Німеччині

Джерело: URL:

<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1515818,1,jak-polakowi-pracuje-sie-u-niemca.read>

Додаток Г.

Українські біженці в Республіці Польща 2022-2024 рр.

Джерело: URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/5/7328553/>

Додаток Д.

**Таблиця кількості іноземців, які працюють у національній економіці
та виконують роботу за цивільно-правовими договорами в
Польщі, складена Вікторією Волоцюгою**

Представники країн	Кількість працівників			
	2021 р	2022 р.	2023 р	2024 р.
Загальна кількість (тис)	504,2	1004,4	1015,1	1064,1
Українці	64, 5%	74,6%	69%	67,1 %
Білоруси	6,9%	10,1%	11,5 %	11%
Інші (грузини, молдавани, філіпінці, індуси тощо)	28,6%	15,3%	29,5%	21,8%

Джерело: за матеріалами 24. Zezwolenia na pracę cudzoziemców w Polsce w 2021 r. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/opracowania/zezwolenia-na-prace-cudzoziemcow-w-2021-roku,18,5.html>; 5. Cudzoziemcy wykonujący pracę w Polsce w 2022 roku. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/cudzoziemcy-wykonujacy-prace-w-polsce-w-2022-roku,15,1.html>; 6. Cudzoziemcy wykonujący pracę w Polsce w 2023 roku. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/cudzoziemcy-wykonujacy-prace-w-polsce-w-2023-r-,15,13.html>; 4. Cudzoziemcy wykonujący pracę w Polsce w grudniu w 2024 r. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/cudzoziemcy-wykonujacy-prace-w-polsce-w-grudniu-w-2024-r-,15,25.html>

Додаток Е.

Українські заробітчани в Польщі

Джерело: URL:

https://www.google.com/search?sca_esv=41cf585f4b490d3e&q=%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96+%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%B8+%D0%B2+%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%89%D1%96+%D0%BD%D0%B0+%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%96&udm=2&fbs=AIiipHxbfFMARgkaDMT9Pr_FGhQtRyzwzNA3PsepdmlB

Додаток Е.

Українські діти в польських школах

Джерело: URL: <https://espresso.tv/suspilstvo-ukrainska-shkola-u-polshchi-yak-znayti-osoblivosti-navchannya-ta-riznitsya-v-programi>